

**Доклад за наблюдението
на изпълнението на
интегрираната
териториална стратегия
за развитие на**

Североизточен регион

**за планиране от ниво 2
(Отчетен период 2023 – 2025 г.)**

Варна

Добрич

Търговище

Шумен

BG33

Съдържание

I. Общи условия за изпълнение на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона, в частност социално-икономическите условия и политиките за развитие на национално, регионално и местно ниво	5
1. Анализ на факторите, влияещи върху развитието на региона, определени в ИТСР на СИР	5
2. Анализ и тенденции в изменението на демографските показатели и показателите, характеризиращи пазара на труда, културата, образованието и здравеопазването	9
3. Анализ на икономическото развитие на региона. Тенденции в изменението на основните икономически показатели, вкл. инфраструктурни и екологични показатели	23
II. Анализ на съответствието на изпълнението на целите и приоритетите на ИТСР с целите и приоритетите на държавната политика за намаляване на дисбаланса в развитието на националната територия регионално развитие, с целите и приоритетите на Националната програма за развитие България 2030 (НПР България 2030), както и с Целите на ООН за устойчиво развитие (ЦУР)	34
1. Анализ на съответствието на ИТСР с постигането на поставените цели в Приоритет 9 "Местно развитие" на НПР България 2030	34
2. Идентифициране на относимите ЦУР, към които ИТСР допринася пряко	35
III. Постигнат напредък по изпълнението на целите и приоритетите на интегрираната териториална стратегия въз основа на индикаторите за наблюдение на ИТСР и на резултатите от наблюдението на плановете за интегрирано развитие на общините	36
IV. Действията, предприети от Регионалния съвет за развитие с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона	51
V. Преглед на планираните мерки от обхвата на стратегията, които към момента все още не са включени в одобрени концепции за интегрирани териториални инвестиции	54
1. Преглед на Общата програмна концепция за принос на фондовете на ЕС към ИТСР, одобрени концепции за интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) и други свързани документи (стратегии, програмни документи, и др.)	55
2. Идентифициране на планираните мерки, които не са включени в одобрените концепции	60
3. Оценка на причините за невключването на определени мерки (например липса на финансиране, нисък приоритет, липса на партньорства)	61

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на PPP 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

4. Оценка на възможностите за включване на тези мерки в бъдещи инициативи (потенциални механизми за финансиране и реализация, възможности за препоръки за бъдещи действия в контекста на изпълнението на ИТСП и т.н.).....	63
VI. Заключение и предложения за подобряване на резултатите от изпълнението и наблюдението на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона ...	65
1. Обобщение на ключовите констатации.....	65
2. Оценка на ефективността на прилаганата система за наблюдение (идентифициране на пропуски в индикаторната система и възможности за подобрения, оценка на механизмите за мониторинг и обратна връзка и т.н.)	65
3. Предложения за усъвършенстване на системата за наблюдение и оценка (оптимизация на индикаторите за по-прецизно проследяване на въздействието на стратегията; подобряване на механизмите за анализ и използване на събраната информация при бъдещи стратегически решения).....	66
4. Предложения за подобряване на изпълнението на стратегията (при необходимост за корекции в стратегическите приоритети или мерки и при необходимост за подобряване на механизмите за координация между заинтересованите страни, препоръки за ускоряване на изпълнението на изоставащи мерки и инициативи, предложения за по-добро взаимодействие между институциите, бизнеса и гражданското общество)	67
VII. Източници на информация	69

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

Фигура 1: Индекс за регионална конкурентоспособност на ЕС 2.0

Фигура 2: БВП на Североизточен регион по области 2023 г. (в млн. лева)

Фигура 3: БДС „Селско, горско и рибно стопанство“ в Североизточен регион 2017-2023 г. (в млн. лева)

Фигура 4: БДС „Индустрия“ в Североизточен регион 2017 - 2023 г. (в млн. лева)

Фигура 5: БДС „Услуги“ в Североизточен регион 2017 - 2023 г. (в млн. лева)

Фигура 6: ЧПИ на Североизточен регион по области през 2023 г. (в хил. евро)

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

Таблица 1: Лечебни заведения за болнична помощ от СИР към 31.12.2024 г.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Таблица 2: Осигуреност на населението с болнични легла в СИР към 31.12.2024 г.

Таблица 3: Лечебни заведения за извънболнична помощ в СИР към 31.12.2024 г.

Таблица 4: Обслужено населението от лекари – брой

Таблица 5: Обслужено население от лекари по дентална медицина

Таблица 6: Спешна медицинска помощ в СИР– центрове и филиали, 2024 г.

Таблица 7: БВП на България и Североизточен регион по области 2017-2023 г. (в млн. лв.)

Таблица 8: БВП на човек от населението на България и Североизточен регион по области 2017 - 2023 г. (в лева)

Таблица 9: Основни параметри на туризма 2023 г.

Таблица 10: Дял на териториите под заплаха от наводнения

Таблица 11: Индикатори

Таблица 12: ПРИОРИТЕТ 1 – Стимулиране на местната икономика и туризма

Таблица 13: ПРИОРИТЕТ 2 – Градска среда и инженерна инфраструктура

Таблица 14: ПРИОРИТЕТ 3 – Административни услуги

Таблица 15: ПРИОРИТЕТ 4 – Образование, здраве, социални услуги

Таблица 16: ПРИОРИТЕТ 5 – Култура, спорт и младеж

Таблица 17: ПРИОРИТЕТ 6 – Интегрирано териториално развитие

Таблица 18: ПРИОРИТЕТ 7 – Екологична устойчивост

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

БВП – Брутен вътрешен продукт

БДС – Брутна добавена стойност

ДМА – Дълготрайни материални активи

ЕФСУ – Европейски фондове за споделено управление

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

ЗРР – Закон за регионалното развитие

ИАОС – Изпълнителна Агенция по околната среда

ИКТ – Информационни и комуникационни технологии

ИТИ – Интегрирано териториално развитие

ИТСР – Интегрирана териториална стратегия за развитие

КИТИ – Концепция за интегрирано териториално развитие

НИРД – Научноизследователска и развойна дейност

НПР България 2030 – Националната програма за развитие България 2030

ОПК – Обща програмна концепция

ПИРО – План за интегрирано развитие на община

ППЗРР – Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие

ПУРБ – План за управление на речните басейни

РСР – Регионален съвет за развитие

СДН – Средноденонощна норма

СИР – Североизточен регион

ФПЧ – Фини прахови частици

ЧПИ – Чуждестранни преки инвестиции

ЦУР – Целите на ООН за устойчиво развитие

I. Общи условия за изпълнение на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона, в частност социално-икономическите условия и политиките за развитие на национално, регионално и местно ниво

Изготвянето на тригодишните доклади за наблюдението на изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2 се основава на изискванията, постановени в чл.67 и чл.68 от ППЗРР.¹

1. Анализ на факторите, влияещи върху развитието на региона, определени в ИТСР на СИР

Като всички региони на България, Североизточен регион е силно уязвим към предизвикателствата пред развитието през XXI век – глобализацията, демографските промени, енергийната зависимост и климатичните промени, определящи и влиянието на останалите фактори като местоположение, конкурентоспособност и други.

Местоположение и свързаност

Поради своето транспортно-географско положение Североизточен регион притежава редица предимства, които подкрепят и обусловят неговото социално-икономическо развитие. Този фактор в различна степен влияе на конкурентните предимства на различните области и части на територията на региона, доколкото транспортната инфраструктура в тях се характеризира с различни показатели за наличност и достъпност, експлоатационни характеристики и качество. С най-добра достъпност се характеризират областите Шумен и Варна, а с най-лоша – област Добрич.

Към настоящия момент положително нещо, което е претърпяло развитие, е премахване на вътрешните граници с Република Румъния, което улеснява главно туристическия пътничопоток. Няма напредък в частта интегриране на региона в националната и европейската пътна мрежа. Това особено се отнася за модернизирания на пътищата именно по направленията на TEN-T мрежата: „Велико Търново – Шумен – Варна“ като продължение на направлението от основната TEN-T мрежа „София – Велико Търново – Русе/Букурещ“, както и пътищата Е-87 „Дуранкулак – Варна – Бургас – Маринка – Малко Търново“ и път I-7 (Силистра – Шумен – Ямбол – ГКПП „Лесово“), свързващи страната ни със Североизточна Европа и Турция.

¹ Приет с ПМС № 183 от 04.08.2020 г., обн. ДВ. бр.70 от 07.08.2020 г., изм. и доп. ДВ. бр.45 от 23.05.2023 г.

Свързаността на региона със съседния Югоизточен ще се улесни много с изграждането на автомагистрала „Черно море“, което на този етап е изоставане от европейските норми за свързаност. Не е започнала модернизация на основните ж.п. трасета, което ще увеличи скоростта и същевременно безопасността на движението.

По отношение на пристанищната инфраструктура на пристанище Варна можем да отбележим като напредък процедурата „Закупуване на ново нулевоемисионно оборудване за претоварване и рехабилитация на жп инфраструктурата за повишаване на капацитета на пристанищен оператор "Пристанище Варна" ЕАД. Колкото до фериботния комплекс, отчита се намаляване на дейността, причинено от войната в Украйна.

Достъпът на домакинствата от региона до интернет за 2018 г. е бил 73.9% и се повишава до 89.9% за 2024 г. Изостава и цифровата свързаност, особено развитието и покритие с 5G мрежи, за което по Националния план за възстановяване и устойчивост са предвидени 66.6 млн. лв., като изграждането на мрежите трябва да приключи до 2026 година. Разгръщането и развитието на мрежите за достъп до високоскоростен и свръхвисокоскоростен интернет е основополагащата ключова предпоставка за постигането на т.нар. цифров растеж и осигуряването на съвременни електронни услуги за бизнеса и гражданите в региона.

Икономически фактори

Негативните тенденции на региона по отношение нарастващата взаимна зависимост и по-силна местна конкуренция изисква непрекъснато засилване на регионалната конкурентоспособност. От 2010 г. насам индексът на ЕС за регионална конкурентоспособност (RCI) измерва основните фактори за конкурентоспособност за всички региони на ниво NUTS-2 в целия Европейски съюз. Индексът измерва, с богат набор от показатели, способността на даден регион да предложи привлекателна среда за фирмите и жителите да живеят и работят. Изданието на индекса за 2022 г. се основава на актуализирана методология и поради това се нарича RCI 2.0. Публикуването на RCI 2.0 е придружено от набор от интерактивни инструменти. Оценката на Индекса за регионална конкурентоспособност (RCI)² определя една от задните позиции за Североизточния регион в класацията в ЕС – 221 място от 234 региона и е определен като „По-слабо развит“. След региона са само два региона в Република Румъния и Северозападния регион у нас.

Фигура 1: Индекс за регионална конкурентоспособност на ЕС 2.0

² Индексът за регионална конкурентоспособност (RCI) се определя по методика, приета от Световния икономически форум за изчисляването на Глобалния индекс на конкурентоспособността.

RCI 2.0 - 2022

Основен подиндекс

Институции

Макроикономика

Инфраструктура

Здравеопазване

Основно образование

Подиндекс за ефективност

Висше образование и
об.цел.живот

Пазар на труда

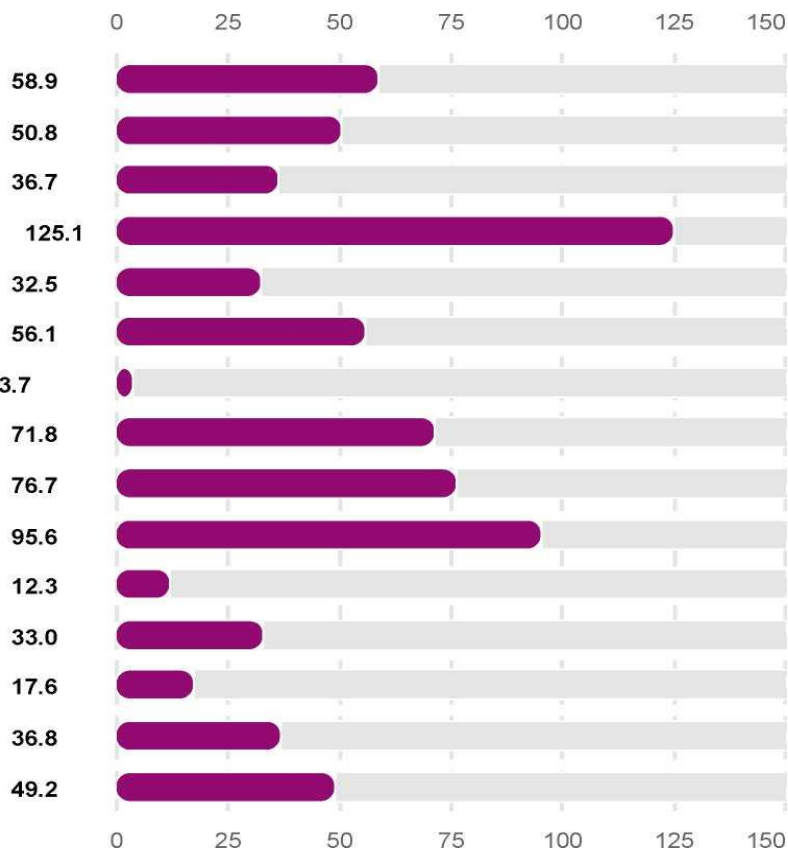
Размер на пазара

Подиндекс на иновации

Технологична готовност

Усъвършенстване на бизнеса

Иновации

Source: DG REGIO - DG JRC RCI 2.0 -2022

По отношение на иновациите в региона има повишение на този регионален индекс - той заема четвърто място между шестте национални региона от ниво 2, но в същото време остава под средното ниво за Европейския съюз. Иновациите са свързани предимно с икономиките в областни центрове – например: област Варна, където се реализира проект „STREAM IT - Насочване на момичетата и жените към STEAM образование, иновации и изследвания“; „RISE - Повишаване на компетенциите и уменията в по-слабо развитите райони на Дунавския регион чрез иновации в хранително-вкусовия сектор“, финансиран по ИНТЕРРЕГ и още 5 проекта в тази сфера. Тринадесет проекта за иновации по Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ 2021-2027 се изпълняват в област Добрич. Те са на обща стойност 11,2 млн. лв.

В област Търговище 9 фирми от общините Търговище, Попово и Опака са сключили договори на обща стойност 1 429 996 лв. по процедура „Подкрепа за семейните предприятия, предприятия от творческите индустрии и занаятите“ по Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ 2021-2027. Безвъзмездното финансиране е в размер на 1 066 471 лева, като самоучастието от страна на фирмите е 363 525 лв.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ №
 BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5
 Техническа помощ по чл.36“ на PPP 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за
 регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Протичащите динамични процеси на структурни промени в икономиката все по-ясно открояват необходимостта от обособяването и развитието на нови индустриални терени (зони и паркове), които да поемат нови производства. Засега на територията на региона има единна действаща „Транзитна търговска зона“ в гр. Варна - разположена в Южната промишлена зона на града. Намира се само на 500 м. от главния вход на Пристанище Варна и до жп гара. „Индустриален парк Суворово - Варна Запад“ е вторият проект на “Национална компания индустриални зони” ЕАД до морската столица. Близко до магистрала Хемус и индустриално пристанище, терените граничат с общински път. В близост има електроснабдяване, водопровод, газова връзка, телекомуникации и жп мрежа.

Голям интерес представлява Индустриален парк Шумен. Дейности по неговата инфраструктурна обезпеченост са осигурени по Националния план за възстановяване и устойчивост.

Морска политика и икономика

Географското разположение на Североизточен регион с излаз на Черно море – най-голямото водно богатство на България, определя ключовата му специфика като икономическа активност и защита на околната среда и морето. Като една от шестте държави в Черноморския регион с втората по дължина и една от най-красивите брегови ивици, България има потенциала да бъде сред определящите черноморската политика. Тук нещата ще са подвластни на постановките на Морския пространствен план.

Демографски и социални фактори

Регионът остава най-засегнат по отношение на намаляването на населението и трудовия ресурс. Само за периода, предмет на анализ, регионът е намалял със 102 293 души.

По отношение на образователния статус на населението трябва да се отчете повишеният брой население с висше образование за 2021 г. (191 275 души) спрямо 2011 г. (166 346 души), но същевременно и намаляване броят на лицата със средно образование. Нетният коефициент за записване в образователно равнище V-VII клас е 83,3% за област Добрич, а за областите Търговище, Шумен и Варна той е в границите на 85-91%. И към настоящия момент остава водеща препоръката „Факторът „образовано население“ следва да се постави като основополагащ за развитието на региона заедно с другите политики за социално-икономическо и инфраструктурно развитие, доколкото те са взаимосвързани“.

Екологични фактори

Североизточен регион по отношение на климатичните промени е с висока степен на уязвимост. Повишен е рискът от засушаване, ветрова ерозия, морска абразия и ново активизиране на свлачищната дейност. Със замърсени въздушни басейни се отличават най-вече общините Варна, Девня и Белослав. Има подобрение в чистотата на морската вода.

2. Анализ и тенденции в изменението на демографските показатели и показателите, характеризиращи пазара на труда, културата, образованието и здравеопазването

Демография

Към 31 декември 2024 г. населението на Североизточен регион е 826 742 души, което представлява 12.8% от населението на България. За периода между 2021 г. и 2024 г. населението на региона намалява с 86 726 души, или 9.5% (средногодишен темп на намаление 3.3%). Посочените стойности свидетелстват за неблагоприятна динамика в демографското развитие на региона. При сравнението с разглеждания в ИТСР на Североизточен регион период 2011–2018 г. се наблюдава ускорение на намаляването на населението - за този предходен период намалението на населението е възлизало на 3.4%, при средногодишен темп на намаление от 0.5%. С най-високи темпове е намалението на населението в областите Добрич – 13.2% и Търговище – 12.4%, при минус 5.9% средно за страната. С двойно по-малък спад, но също над средния за страната, е област Варна – минус 6.6%.

Население на общински центрове					
общински центрове	(брой)				
	2018	2021	2022	2023	2024
с. Аврен	685	729	661	649	662
гр. Аксаково	7726	7567	7064	7006	6932
гр. Белослав	7302	7114	6794	6668	6608
гр. Бяла	2087	2227	2053	2232	2343
гр. Варна	336505	332686	311093	314607	318737
с. Ветрино	936	943	930	960	949
гр. Вълчи дол	2857	2736	2485	2451	2424
гр. Девня	7786	7685	6526	6524	6480
гр. Дългопол	4438	4296	4148	4129	4084
гр. Суворово	4487	4425	3884	3861	3845
гр. Балчик	11051	10870	9291	9379	9420
гр. Генерал Тошево	6155	5830	5524	5429	5330
Добрич-селска	20345	20412	16634	17232	17129
гр.Добрич	83584	79269	71947	70411	69434
гр. Каварна	10767	10426	10216	10111	10012
с. Крушари	1204	1138	981	985	970
гр. Тервел	5623	5385	4598	4513	4432
гр. Шабла	3079	2954	2755	2712	2655

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

гр. Антоново	1409	1361	968	942	944
гр. Омуртаг	7074	6871	5165	5063	5039
гр. Опака	2470	2341	2263	2230	2189
гр. Попово	14008	13324	12709	12507	12372
гр. Търговище	35453	34793	32957	32728	32627
гр. Велики Преслав	7103	6741	5821	5759	5694
с. Венец	745	716	643	662	664
гр. Върбица	3343	3287	2370	2380	2363
гр. Каолиново	1529	1524	1296	1294	1305
с. Каспичан	1388	1363	1039	1032	1025
с. Никола Козлево	800	810	675	677	683
гр. Нови пазар	11315	10707	10167	10003	9905
гр. Смядово	3576	3565	3383	3369	3318
с. Хитрино	789	798	702	704	707
гр. Шумен	75500	72342	67300	66713	66641

Продължава процесът на застаряване на населението в региона, който е характерен и за другите региони в страната. Североизточен регион е на второ място след Югозападен регион по най-малък дял на населението в надтрудоспособна възраст. В края на 2024 г. лицата на 65 и повече навършени години са 196 897 или 23.8%. При средна стойност за страната от 24%, регионът е с малко по-добра възрастова структура от общата за страната. Съпоставката между двата разглеждани периода показва, че процесът на застаряване на населението в Североизточен регион е постоянен и с ускоряваща се динамика. Между 2011 г. и 2018 г. делът на лицата на 65 и повече години се увеличава от 17.4% на 20.2%, или с 2.8 процентни пункта. В следващия период, 2021–2024 г., този дял нараства от 20.8% на 23.8%, или с 3%, което показва, че темпът на застаряване на населението се ускорява предвид по-късия период между 2021 г. и 2024 г.

По области делът на лицата на 65 и повече навършени години е най-нисък в област Варна (21.6%). В останалите области делът е над средния за страната (24%), като достига 27.1% в област Добрич. Във всички области в региона се отчита влошаване на възрастовата структура спрямо 2021 г. Възрастовата структура в 6 общини е силно деформирана и не позволява нито естественото възпроизводство на населението, нито поддържането на трудовия потенциал, тъй като делът на лицата над 65 години в тях надхвърля 30%. За сравнение в Северозападен региона тези общини са 27. В община Хитрино в надтрудоспособна възраст са 34.8% от населението.

В рамките на разглеждания период общият коефициент на възрастова зависимост в региона запазва тенденцията си на влошаване като за 2021 г. той е 54.8%, а за 2024 г. коефициентът възлиза на 60.4%, т.е. на всяко лице в зависимите възрасти (под 15 и над 65 години) се падат по-малко от две лица в активна възраст. Във всички области в региона, с

изключение на област Варна – 56.7%, коефициентът е с по-лоши стойности от средните за страната – 61.3%, като в област Добрич достига 66.2%. Като и тук е налице влошаване на тези показатели спрямо 2021 г.

По общини най-благоприятно е съотношението в 8 общини като само те имат по-добър коефициент от средния за страната. С най-добри показатели са община Белослав (53.5%) и община Варна (54.4%). В останалите общини този показател е над средния за страната, като най-неблагоприятно е съотношението в общините Вълчи дол (79.3%), Шабла (75.6%) Хитрино (74.3%) и Ветрино (72.2%).

Разликата между живородените и починалите представлява естественият прираст на населението. След 1990 г. демографското развитие на страната и региона се характеризира с отрицателен естествен прираст на населението. През 2024 г. в резултат на отрицателния естествен прираст населението на региона е намаляло с 6 565 души. В сравнение с 2021 г. се отчита положителна тенденция по отношение на естествения прираст, когато населението е намаляло с 11 522 души. Намалението на населението, измерено чрез коефициента на естествен прираст, през 2024 г. е минус 8‰, а през 2021 г. е минус 12.6‰. Към края на 2024 г. коефициентът на естествен прираст в градовете е минус 6.2‰, а в селата – минус 13.3‰, като тук отново се отчита положителна тенденция спрямо същия показател за 2021 г. Въпреки отчетеното подобрене на коефициента на естествен прираст между 2021 и 2024 г., тази тенденция се обяснява по-скоро с демографското свиване, а не с повишаване на раждаемостта. Намаляването на населението и застаряването на възрастовата структура водят до спад, както в броя на ражданията, така и на смъртните случаи, което статистически смекчава отрицателния прираст. Следователно, подобренето е относително и не отразява трайно възстановяване на демографския потенциал на региона. В периода 2021–2024 г. всички области в региона имат отрицателен естествен прираст.

През 2024 г. с най-малка стойност на коефициента на отрицателен естествен прираст е област Варна – (-5.2‰). С най-голямо намаление на населението вследствие на високия отрицателен естествен прираст е област Добрич – минус 13.1‰. Сравнението с 2021 г. показва, че всички области имат подобрене по отношение на естествения прираст, което отново се обяснява с демографското свиване. В региона няма общини с положителен естествен прираст. С най-висок отрицателен естествен прираст са общините Шабла (-20.5‰), Вълчи дол (-18.7‰) и Ветрино (-18.3‰), при среден показател за страната от минус 7.3‰.

Съществено влияние върху броя и структурите на населението в региона оказва и механичният прираст. Той се формира като разлика между броя на заселилите се и изселилите се от региона. Коефициентът на механичен прираст в региона през 2021 г. е 3‰, а през 2024 г. е 8.7‰, като за страната през 2024 г. е 6.1‰. Това му отрежда и първото място по този показател в страната, заедно с Южен централен регион.

За периода 2021-2024 г. всички области в региона имат подобрене в механичния прираст, като областите Добрич и Търговище преминават от отрицателен към положителен механичен прираст. Най-високият механичен прираст в региона, този на област Варна, бележи увеличение от 2 812 души (6.0‰) за 2021 г. до 5 595 души (12.8‰) за 2024 г. През 2024 г. 29 общини имат положителен механичен прираст спрямо 19 за 2021 г., което се

обяснява с тенденцията малки общини в близост до по-големи икономически центрове да привличат население.

Демографската картина в Североизточен регион през 2024 г. остава неблагоприятна, като населението продължава да намалява с високи темпове – 9.5% за периода 2021–2024 г., което представлява ускорение спрямо предходния анализиран период (2011–2018 г.). Въпреки това, регионът не е сред най-застаряващите в страната – делът на лицата над 65 години (23.8%) е малко под средния за България, а коефициентът на възрастова зависимост (60.4%) е по-добър от средния национален показател (61.3%). Това го нарежда сред регионите с относително по-благоприятна възрастова структура, особено в сравнение със Северозападен и Северен централен регион. Най-съществената положителна тенденция е свързана с механичния прираст, при който Североизточен регион заема първо място в страната, отчитайки значителен ръст от 3‰ през 2021 г. до 8.7‰ през 2024 г. Подоброението по този показател се дължи на засилена вътрешна миграция към големите икономически и образователни центрове, основно Варна, както и към малки общини в тяхната периферия. Обобщено, Североизточен регион се характеризира с по-добра възрастова структура от средната за страната, но продължава да губи население вследствие на ниска раждаемост.

Риск от обезлюдяване

Област/Общини	година					Площ км ²	Жители на км ²				
	2018	2021	2022	2023	2024		2018	2021	2022	2023	2024
Варна											
Аврен	9152	9654	8221	8188	8178	353,5	25,9	27,3	23,3	23,2	23,1
Аксаково	20557	22108	19276	19294	19203	460,3	44,7	48,0	41,9	41,9	41,7
Белослав	10368	10147	9612	9519	9465	59,9	173,1	169,4	160,5	159,0	158,1
Бяла	3287	3420	3113	3284	3394	161,0	20,4	21,2	19,3	20,4	21,1
Варна	345369	341737	319900	323386	327439	237,0	1457,3	1442,0	1349,8	1364,5	1381,6
Ветрино	4773	5089	4671	4929	4801	292,8	16,3	17,4	16,0	16,8	16,4
Вълчи дол	9199	8767	7434	7391	7277	471,4	19,5	18,6	15,8	15,7	15,4
Девня	8522	8411	7150	7143	7077	484,5	17,6	17,4	14,8	14,7	14,6
Долни чифлик	18492	18261	15492	15432	15373	121,5	152,2	150,3	127,5	127,0	126,5
Дългопол	13286	12855	11787	11637	11526	440,5	30,2	29,2	26,8	26,4	26,2
Провадия	20976	20461	17837	17655	17505	517,4	40,5	39,5	34,5	34,1	33,8
Суворово	7271	7704	6354	6333	6298	215,7	33,7	35,7	29,5	29,4	29,2
Добрич											
Балчик	19331	19022	15910	16341	16450	523,4	36,9	36,3	30,4	31,2	31,4
Генерал Тошево	13063	12165	10889	10782	10595	980,7	13,3	12,4	11,1	11,0	10,8
Добрич-селска	20345	20412	16634	17232	17129	1294,1	15,7	15,8	12,9	13,3	13,2
Добрич	83584	79269	71947	70411	69434	480,7	173,9	164,9	149,7	146,5	144,4
Каварна	14020	13532	13007	12928	12805	417,0	33,6	32,4	31,2	31,0	30,7
Крушари	3893	3659	3094	3162	3111	578,6	6,7	6,3	5,3	5,5	5,4

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на PPP 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Тервел	15228	14941	11821	11935	11913	108,9	139,8	137,2	108,5	109,6	109,4
Търговище											
Антоново	5598	5346	4493	4484	4440	479,0	11,7	11,2	9,4	9,4	9,3
Омуртаг	20818	20346	15911	15822	15685	400,5	52,0	50,8	39,7	39,5	39,2
Опака	5944	5565	5358	5312	5188	157,2	37,8	35,4	34,1	33,8	33,0
Попово	25229	23819	22137	21870	21599	832,1	30,3	28,6	26,6	26,3	26,0
Търговище	54008	53041	48302	48121	47823	839,9	64,3	63,2	57,5	57,3	56,9
Шумен											
Велики Преслав	12230	11816	10169	10096	9975	209,9	58,3	56,3	48,4	48,1	47,5
Венец	7254	7082	6055	6209	6221	457,1	15,9	15,5	13,2	13,6	13,6
Върбица	10378	10237	7636	7697	7689	288,7	36,0	35,5	26,5	26,7	26,6
Каолиново	12771	12803	10557	10707	10786	293,2	43,6	43,7	36,0	36,5	36,8
Каспичан	7283	7320	6250	6283	6193	274,8	26,5	26,6	22,7	22,9	22,5
Никола Козлево	6236	6244	5268	5338	5326	264,9	23,5	23,6	19,9	20,2	20,1
Нови пазар	16125	15486	14484	14409	14276	317,4	50,8	48,8	45,6	45,4	45,0
Смядово	6062	5952	5359	5332	5271	277,4	21,9	21,5	19,3	19,2	19,0
Хитрино	6764	7073	5738	6054	6152	353,5	19,1	20,0	16,2	17,1	17,4
Шумен	87252	85410	78112	77574	77390	655,7	133,1	130,3	119,1	118,3	118,0

Пазар на труда

Коефициентът на заетост представлява относителният дял на заетите лица от населението на същата възраст. Той е водещ индикатор за пазара на труда и показва каква част от населението в трудоспособна възраст работи.

Заетостта на населението в активна възраст (15–64 години) в Североизточен регион отбелязва повишение – от 68.3% през 2021 г. до 74.1% през 2024 г., при средна стойност за страната от 70.9% за същата година. Регионът е с най-добрия показател по този коефициент, изпреварвайки Югозападен регион, като отчита и най-голямото покачване спрямо 2021 г. В сравнение с предходния период (2011–2018 г.) при заетостта се наблюдава подобрене, когато е била под средната за страната.

Въпреки предприетите мерки и програми за насърчаване на заетостта през последните години, и в частност тази при жените, все още се наблюдава различие в заетостта между двата пола. В рамките на разглеждания четиригодишен период тенденцията по отношение на разликата в заетостта между половете е положителна, но неравенството остава високо. Към 2024 г. тя възлиза на 11.3% в полза на мъжете, в сравнение с 13.4% за 2021 г.

Разликата между равнищата на заетост в най-добре представилия се регион – Североизточен и Северозападния регион достига 10.6%.

На областно ниво най-висока е заетостта в област Варна (81.1%). Изоставане има в област Добрич (64.8%). Останалите две области Шумен и Търговище са с близки до тази

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на PPP 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

стойност. Разликата между равнищата на заетост в най-добре представената област Варна и изоставащата област Добрич е 16.3%.

Коефициентът на икономическа активност представлява ключов показател, който отразява дела на лицата, участващи на пазара на труда, спрямо общия брой хора в трудоспособна възраст. Към края на 2024 г. в региона той възлиза на 77.2% за възрастовата група 15–64 години, като отбелязва увеличение от 4.5% спрямо 2021 г., което е най-голямото на регионално ниво. В рамките на разглеждания период само област Шумен задържа нивата от 2021 г. по този показател, а останалите области са в положителна тенденция.

Коефициентът на безработица отразява относителния дял на лицата без работа спрямо икономически активното население (работната сила). Повишените равнища на безработица, както и продължителната безработица, оказват неблагоприятно въздействие върху икономическото развитие и водят до редица социални последици, свързани основно с нарастване на бедността и риска от социална изолация.

През 2024 г. коефициентът на безработица в Североизточен регион сред населението на 15–64 навършени години намалява с 2% в сравнение с 2021 г., като достига 4% при средна стойност за страната от 4.2%. Регионът заема третото място в страната, като с ниски коефициенти на безработица са Югозападен и Южен централен регион. Разликата между коефициента на най-добре представения се регион (Югозападен) и Североизточния е 1.2%.

На областно ниво коефициентът на безработица е най-нисък в област Варна – (0.1%); изоставане има в област Шумен (11.8%). Разликата между равнищата на безработица в най-добре представената област Варна и най-изоставащата област Шумен е 11.7%. Сравнението с 2021 г. показва, че във всички области безработицата намалява. На ниво община разликите са осезаемо по-големи – от 2.2% в община Варна до 42% в община Каолиново.

През периода 2021–2024 г. Североизточен регион отчита най-висока заетост в страната (74.1%) и значителен ръст на икономическата активност (77.2%), което го утвърждава като водещ по показатели на пазара на труда. Безработицата намалява до 4%, под средната за страната, което показва стабилизиране на трудовия пазар. Въпреки това остават предизвикателства, свързани с териториалните различия между областите и по-ниската заетост сред жените. Като цяло регионът демонстрира положителна тенденция на растеж и трудова активизация, съчетана с необходимост от по-балансирано развитие.

Култура

Музеи

По данни от НСИ за 2024 г. в Североизточен регион функционират 18 музея. Според териториалния обхват на дейността им те са: 4 регионални (РИМ – Варна, РИМ – Добрич, РИМ – Търговище, РИМ – Шумен) и 14 общински. За периода 2021 – 2024 г. броят на общинските музеи в района намалява с 2.

Към настоящия момент музеите, като културни и научни организации, продължават да изпълняват основните си дейности, свързани с издирването, изучаването, опазването и представянето на движими културни ценности. Музеите стопанисват и представят

недвижими културни ценности – музейни обекти. Издават научни, научнопопулярни и рекламни материали, както и осъществяват оценителна дейност на културни ценности – собственост на юридически или физически лица.

Библиотеки

По данни от Регистъра на обществените библиотеки към Министерство на културата за 2025 г. в Североизточен регион функционират 4 библиотеки. Според териториалния обхват на дейността им те са: 4 регионални (Варна, Добрич, Търговище, Шумен). За периода 2021 – 2025 г. броят на библиотеките в района не се променя.

Към настоящия момент обществените библиотеки - като образователни, информационни и културни институти - събират, обработват, организират, съхраняват и предоставят за обществено ползване печатни и други произведения и информация, включително за книжовното и литературното културно наследство. Обществените библиотеки осигуряват правото на гражданите на равнопоставен и свободен достъп до библиотечно-информационното обслужване. Те съдействат за изграждането на гражданското и информационното общество.

Театри

По данни от НСИ за 2024 г. в Североизточен регион функционират 8 театъра. За периода 2021 – 2024 г. броят на театрите в района се увеличава с 1.

Към настоящия момент театрите активно участват в културния живот чрез разнообразни фестивали, държавни и общински инициативи, частни проекти с международно участие. Те продължават да развиват и обогатяват сценичните изкуства в страната.

Образование

Образователна структура на населението

Североизточен регион има относително високи показатели за образователна активност спрямо останалите северни региони. Делът на населението с висше образование е 25,8 %, като водещи са областите Варна и Шумен. Високата концентрация на университети и професионални училища във Варна способства за по-добра реализация на младежите и по-ниски нива на безработица.

Предучилищно образование

Нетният коефициент на записване в предучилищното образование е 90,1 %, което е стабилен показател. В градовете Варна и Добрич системата е добре развита, но в малките общини все още се наблюдава ограничен достъп и недостиг на персонал.

Общообразователни и специални училища

В Североизточен регион функционират над 600 училища, от които 22 са специални. Броят на учениците е близо 90 000, като тенденцията на намаление е по-слабо изразена в сравнение с останалите северни райони. Преждевременното напускане е около 7,9 %, което

е под средното за страната. Благодарение на активни програми на общините и МОН делът на обхванатите ученици се увеличава.

Професионално образование и обучение

Регионът има добре развита мрежа от професионални училища – около 100 учебни заведения с близо 50 000 ученици. Най-силно е застъпено морското, техническото и туристическото образование. Варненските училища имат добри партньорства с бизнеса, а дуалното обучение се прилага успешно в сферата на корабоплаването, ИКТ и туризма.

Висше образование

В Североизточен регион е концентрирана значителна част от висшето образование в България. Университетите в гр. Варна (Икономически университет, Технически университет, Медицински университет и ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“) са ключови образователни институции. Общият брой студенти е около 45 000, като броят на чуждестранните студенти се увеличава с над 20 % за последните пет години. Налице е добра връзка между висшето образование и морската, логистичната и туристическата икономика на региона.

Изводи и тенденции за система образование

- Североизточен регион се отличава с най-добре развита образователна инфраструктура сред северните региони.
- Съществува стабилна мрежа от училища и университети, но е необходимо по-добро териториално разпределение.
- Висшето образование е ориентирано към секторите с висока добавена стойност – ИКТ, транспорт, медицина, туризъм.
- Предизвикателства остават интеграцията на уязвими групи и достъпът до образование в селските райони.

Здравеопазване

Лечебни и здравни заведения

Системата на здравеопазването в региона функционира на две основни нива – извънболнична и болнична помощ. Първото ниво обхваща извънболничната медицинска помощ, предоставяна от амбулатории за първична и специализирана медицинска помощ, медико-диагностични лаборатории, дентални центрове и амбулатории за здравни грижи. Това ниво има ключово значение за осигуряване на достъп до здравни услуги в общините и по-малките населени места. Второто ниво на системата включва болничната помощ, която е от особено значение за областните центрове и регионите от ниво 2 и 3, където се концентрират по-специализирани лечебни заведения и услуги.

В Североизточен регион структурата на болничната помощ обхваща разнообразен тип лечебни заведения – многопрофилни (предоставящи широка гама от медицински услуги) и специализирани (осъществяват лечение в определени медицински области) болници, както

и центрове за кожно-венерически заболявания, психично здраве и комплексни онкологични центрове.

През 2024 г. инфраструктурата на болничната помощ в региона включва общо 32 болнични заведения с 4 998 легла, което представлява 9,38 % от всички болнични заведения и 8,92 % от болничните легла в България.

На областно ниво най-голяма концентрация на болнични структури се отчита в област Варна, където са разположени 16 болници, или 50,00 % от лечебните заведения в региона, следвана от област Добрич. В областите Търговище и Шумен обаче функционират едва два пъти по-малко болнични заведения, равняващи се на 14,06 % от общия брой за региона. Значителна част от лечебната инфраструктура в гр. Варна е съсредоточена в специализирани лечебни заведения (10 на брой), които имат областно значение и обслужват пациенти от региона и областта.

Таблица 1: Лечебни заведения за болнична помощ от СИР към 31.12.2024 г.

Региони/област	(брой)											
	2018						2024					
	Лечебни заведения за болнична помощ - общо		Многопрофилн и болници		Специализиран и болници		Лечебни заведения за болнична помощ - общо		Многопрофилн и болници		Специализиран и болници	
	Заведе	Легла	Заведе	Легла	Заведе	Легла	Заведе	Легла	Заведе	Легла	Заведе	Легла
България	346	53173	185	37489	137	13438	341	56061	181	39801	138	14005
Североизточен	32	4932	14	3606	16	1041	32	4998	14	3486	16	1212
Варна	16	2670	6	2057	10	613	16	2720	6	1972	10	748
Добрич	7	762	3	490	3	182	7	785	3	456	3	239
Търговище	4	624	3	594	1	30	4	613	3	583	1	30
Шумен	5	876	2	465	2	216	5	880	2	475	2	195

Източник: НСИ

В периода 2021–2027 г. Министерство на здравеопазването ще насочи усилия към повишаване на качеството на психично-здравните грижи в региона, както и към модернизиранието, ремонта и обновлението на сградния фонд в държавните психиатрични болници. За модернизиранието на материално-техническата база на държавните лечебни заведения ще бъде необходимо осъвременяване и на медицинската апаратура. Към държавните лечебни заведения ще бъдат изградени хосписи.

Болнични легла

Осигуреността на населението с болнични легла в края на 2024 г. възлиза на 605 легла на 100 000 души население, при 531 легла през 2018 г., което показва тенденция на нарастване на болничния капацитет в Североизточен регион. По показателя брой болнични легла на 100 000 жители Североизточен регион има стойност, сходна със средната за страната през 2024 г. Въпреки това, на областно ниво се наблюдават значителни различия. Най-висока

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на PPP 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

осигуреност се отчита в област Търговище – 647 болнични легла на 100 000 души, докато най-ниска е в област Добрич – 541 болнични легла на 100 000 души, което представлява разлика от 106 пункта.

Таблица 2: Осигуреност на населението с болнични легла в СИР към 31.12.2024 г.

Регион/област	Брой болнични легла на 100000 души				
	2018	2021	2022	2023	2024
България: общо за страната	759.6	796.8	848.5	864.5	870.9
Североизточен	530.9	530.2	610.9	609.6	604.5
Варна	566.6	548.9	634.1	639.8	621.7
Добрич	438.4	451.8	561.1	535.3	540.6
Търговище	559.2	578.1	649.7	641.2	647.1
Шумен	508.3	525.3	568.1	574.5	589.5

Данните показват неравномерното разпределение на болничните легла в лечебните заведения, разположени в Североизточен регион, а водещ приоритет в областта на здравеопазването трябва да бъде осигуряването на равни възможности за достъп до здравни услуги на хората, включително и на живеещите в малки, отдалечени от градските центрове места. Тази констатация налага прилагането на целенасочена политика по отношение на здравната инфраструктура и по-ясно очертаване на населените места, за които достъпът до обща и специализирана здравна помощ е затруднен поради неравномерно разпределената към настоящия момент здравна инфраструктура.

Заведения за извънболнична помощ

Към 31.12.2014 г. заведенията за извънболнична помощ в региона са 288 със 177 легла за краткосрочно наблюдение и престой, което представлява 12,58 % от заведенията за извънболнична помощ и 13,80 % от леглата в страната. На ниво област основната част от тези заведения са концентрирани в област Варна. В нея заведенията за извънболнична помощ са 185, което представлява 64,23 % от общия брой на заведенията за извънболнична помощ на територията на региона. Най-малко са в област Търговище (27), или само 9,38 % от общия брой за региона.

Таблица 3: Лечебни заведения за извънболнична помощ в СИР към 31.12.2024 г.

Регион/област	(брой)									
	2018		2021		2022		2023		2024	
	Лечебни заведения за извънболнична помощ - общо		Лечебни заведения за извънболнична помощ - общо		Лечебни заведения за извънболнична помощ - общо		Лечебни заведения за извънболнична помощ - общо		Лечебни заведения за извънболнична помощ - общо	
	Заведен	Легла	Заведен	Легла	Заведен	Легла	Заведен	Легла	Заведен	Легла
България	2066	1253	2133	1285	2172	1303	2237	1307	2289	1283
Североизточен	286	212	280	196	273	195	284	166	288	177
Варна	182	128	176	122	173	121	184	93	185	100
Добрич	36	29	37	29	36	32	33	29	34	32
Търговище	32	13	30	13	27	13	28	15	27	10
Шумен	36	42	37	32	37	29	39	29	42	35

Други лечебни елементи на здравната система са центровете за спешна медицинска помощ, домовете за медико-социални грижи за деца, хосписите, националните центрове по проблеми на общественото здраве, диализните центрове, както и центровете за трансфузионна хематология. В края на 2024 г. в региона тези заведения са 24 със 149 легла, като обхващат 16,11 % от този вид заведения в страната.

Осигуреност с лекари и лекари по дентална медицина

Лекари

Осигуреността на населението на един лекар общо за страната за 2024 г. е 214 души. По области с показатели, по-благоприятни от този на страната, е област Варна. Другите области са с показатели, по-благоприятни от средните за страната.

Таблица 4: Обслужено населението от лекари – брой

Регион/област	(брой)				
	2018	2021	2022	2023	2024
Общо за страната	236	231	218	215	214
Североизточен	253	251	228	228	234
Варна	200	197	183	184	192
Добрич	375	374	328	333	332
Търговище	336	347	317	313	305
Шумен	333	337	297	292	292

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на PPP 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

По отношение на лекари е необходимо да се обърне внимание на причините за колебанията и намаляване на техния брой. Видно от представените данни налице е тенденция към намаляване в ежегоден аспект.

Лекари по дентална медицина

Осигуреността с лекари по дентална медицина за страната е 827 души от населението на един лекар. По области в региона се наблюдават големи различия в обезпечеността с лекари по дентална медицина като най-висок е показателят за област Варна (633 души на един лекар по дентална медицина). Най-неблагоприятна е осигуреността на населението с лекари по дентална медицина в областите Търговище (1393 души) и Шумен (1214 души).

Таблица 5: Обслужено население от лекари по дентална медицина

Регион/област	(брой)				
	2018	2021	2022	2023	2024
Общо за страната	967	912	848	847	827
Североизточен	1082	975	845	828	825
Варна	828	729	641	621	633
Добрич	1473	1455	1237	1275	1210
Търговище	1891	1716	1552	1471	1393
Шумен	1525	1461	1226	1258	1214

Спешна помощ (Транспортна достъпност до болнични заведения)

В областните центрове на Североизточен регион са локализирани 4 центъра за спешна помощ. ЦСМП са лечебни заведения със специфичен предмет на дейност и с денонощен режим на работа, които осъществяват дейността си чрез мобилни спешни екипи и стационарни спешни екипи. Стационарните екипи се сформират във филиали за спешна медицинска помощ, на чиято обслужвана територия няма разкрито спешно отделение. Заедно с 25 филиала (ФСМП)³ те покриват изцяло територия на региона и са гаранция за бърза реакция и осигурен 30-минутен изохрон в рамките на обслужваната територия, която в много случаи индивидуалните и групови практики не могат да покрият. Съгласно картата на спешната медицинска помощ някои от филиалите обслужват територията на няколко общини, а пък няколко филиали обслужват населението на една община, което е обусловено от големината на общините.

³ Решение на МС № 361 от 29 май 2018 г. за утвърждаване на Националната здравна карта на Република България, Приложение № 35 към т. I, подточка 8. Карта на спешната медицинска помощ.

Таблица 6: Спешна медицинска помощ в СИР– центрове и филиали, 2024 г.

Центрове за спешна медицинска помощ	Филиали за спешна медицинска помощ	Обслужващи общини
ЦСМП Варна	ФСМП Варна	Варна
	ФСМП Аксаково	Аксаково
	ФСМП Белослав	Аврен
	ФСМП Бяла	Бяла
	ФСМП Вълчи дол	Вълчи дол
	ФСМП Девня	Девня, Ветрино, Суворово
	ФСМП Долни чифлик	Долни чифлик
	ФСМП Дългопол	Дългопол
	ФСМП Провадия	Провадия
ЦСМП Добрич	ФСМП Добрич	Добрич–град, Крушари, Добрич селска
	ФСМП Каварна	Каварна, Шабла
	ФСМП Балчик	Балчик
	ФСМП Тервел	Тервел
	ФСМП Генерал Тошево	Генерал Тошево
ЦСМП Търговище	ФСМП Търговище	Търговище
	ФСМП Антоново	Антоново
	ФСМП Попово	Попово, Опака
	ФСМП Омуртаг	Омуртаг
ЦСМП Шумен	ФСМП Шумен	Шумен, Никола Козлево
	ФСМП Нови пазар	Нови пазар, Каспичан
	ФСМП Велики Преслав	Велики Преслав
	ФСМП Смядово	Смядово
	ФСМП Венец	Венец, Хитрино
	ФСМП Върбица	Върбица
	ФСМП Каолиново	Каолиново

Източник Министерство на здравеопазването

С оглед осигуряване на навременна медицинска помощ, както и за трудно достъпни райони, е създаден Център за спешна медицинска помощ по въздуха (ЦСМПВ) - създаден на 15 май 2023 г. с Постановление № 69 от 4 май 2023 г. на Министерския съвет. Центърът е юридическо лице на бюджетна издръжка към Министерството на здравеопазването, със седалище в град София. Предметът на дейност на центъра включва:

- оказване на спешна медицинска помощ на заболели и пострадали лица на местопроизшествието и по време на транспортiraneto;
- осигуряване на медицински специалист или екип при необходимост при въздушен транспорт на донори на органи и на органи, предназначени за трансплантация и на кръв и кръвни съставки;
- осигуряване на медицински специалист или екип при извършване на въздушен транспорт за нуждите на Министерството на здравеопазването, при необходимост от придружаване.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на PPP 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

- координация на дейностите по предоставяне на транспорт по въздух, както и при възникнала нужда от специализиран въздушен транспорт, чрез взаимодействие с „България Хели Мед Сървис” - ЕАД, центровете за спешна медицинска помощ, лечебните заведения, структурите на Министерството на вътрешните работи, регионалните здравни инспекции, Министерството на здравеопазването и други държавни институции.

По предложение на Министерството на здравеопазването в периода 2021–2027 г. е необходимо създаване на мобилни екипи към областните лечебни заведения за осигуряване на медицинска помощ в отдалечените и труднодостъпни места. За тази цел е необходимо закупуване на специализирани превозни средства – оборудвани мобилни лаборатории, мобилни рентгенови кабинети и транспортни леки автомобили.

Изводи и тенденции в системата здравеопазване

Анализът на инфраструктурата, осигуреността и достъпността до здравни услуги установява неравномерност в разпределението на материалната база и диспропорции в осигуреността с лекари и с лекари по дентална медицина. Основната част от болничните заведения са концентрирани в област Варна (16 броя), доколкото в област Шумен са само 5 броя, а в област Търговище дори 4 броя.

Налице е неравномерно разпределение на болничните легла в лечебните заведения – сериозно изоставане на област Шумен; много неравномерно разпределение и на заведенията за извънболнична помощ – в област Търговище са 27, докато в област Варна са 185.

Диспропорциите в обслужването също са големи, като особено явни са при обслужването с лекари по дентална медицина, където обслужените от един лекар в област Варна са почти 50 % повече от тези в област Търговище.

Допълнителен проблем е отдалечеността на отделни селища от мястото на предлагане на съответната медицинска помощ (първична, специализирана, болнична, спешна и неотложна), както и недооборудването на здравните заведения с нова, по-модерна медицинска техника.

Развитието на качествено здравеопазване ще бъде насочено към:

- осигуряване на равен и ефективен достъп до качествено здравеопазване чрез осигуряване на равни възможности за достъп до здравните услуги на хората, включително и на живеещите в малки населени места, отдалечени от градските центрове;
- модернизация на материално-техническата база на лечебните заведения чрез осигуряване на съвременна медицинска апаратура;
- укрепване на капацитета на общественото здравеопазване и засилване ролята на първичната помощ за сметка на болничното лечение, повишаване на здравната култура сред малцинствените групи.

Изграждането и управлението на справедлива, устойчива и ефективна здравна система, ориентирана към качество и резултати с навлизане на електронно управление в системата на здравеопазването, са важна предпоставка за създаване на условия за здраве за всички през целия живот.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на PPP 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

3. Анализ на икономическото развитие на региона. Тенденции в изменението на основните икономически показатели, включително инфраструктурни и екологични показатели

Североизточен регион представлява стратегическа част от националната икономическа система на България, отличаваща се с комплексен икономически профил, силна външноикономическа ориентация и развито транспортно-логистично позициониране. Регионът включва областите Варна, Добрич, Шумен и Търговище и има важно значение за връзките на страната с Черноморския басейн и държавите от Източна и Североизточна Европа.

Североизточен регион има стабилен човешки и производствен потенциал, благоприятен за развитие на туризъм, индустриални зони, логистика и възобновяеми енергийни източници. Основните предизвикателства остават свързани с вътрешнорегионалните различия на района, тъй като икономическата концентрация е около област Варна и се наблюдава конструиращи различия спрямо вътрешните области. Въпреки това регионът запазва позицията си на един от водещите по икономическа активност и принос към националния растеж.

Брутен вътрешен продукт (БВП)

За периода 2017–2021 г. БВП на Североизточен регион нараства от 10 838,28 млн. лв. на 13 964,75 млн. лв., което представлява абсолютно увеличение от 3 126,47 млн. лв. или 28,8%. Този ръст е под средното за страната (35,9%). По области област Варна бележи най-силно увеличение – от 6 658,86 млн. лв. на 8 472,70 млн. лв. (+1 813,84 млн. лв. или +27,2%), следвана от Шумен (+30,5%), Добрич (+28,7%) и Търговище (+37,1%), което показва добър темп на растеж в по-малките области.

През периода 2021–2023 г. регионът ускорява растежа си, като БВП се повишава от 13 964,75 млн. лв. на 18 530,09 млн. лв., което представлява абсолютно увеличение от 4 565,34 млн. лв. или 32,7%. Това темпо съвпада с националния ръст (32,7%), което показва, че Североизточен регион се развива синхронно с общата икономическа динамика на страната. Област Варна е с увеличение на БВП от 8 472,70 млн. лв. на 11 654,58 млн. лв. (+3 181,88 млн. лв. или +37,6%). Останалите области също нарастват, но по-умерено – Добрич с +21,5%, Търговище с +28,4% и Шумен с +26,8%.

Таблица 7: БВП на България и Североизточен регион по области 2017-2023 г. (в млн. лв.)

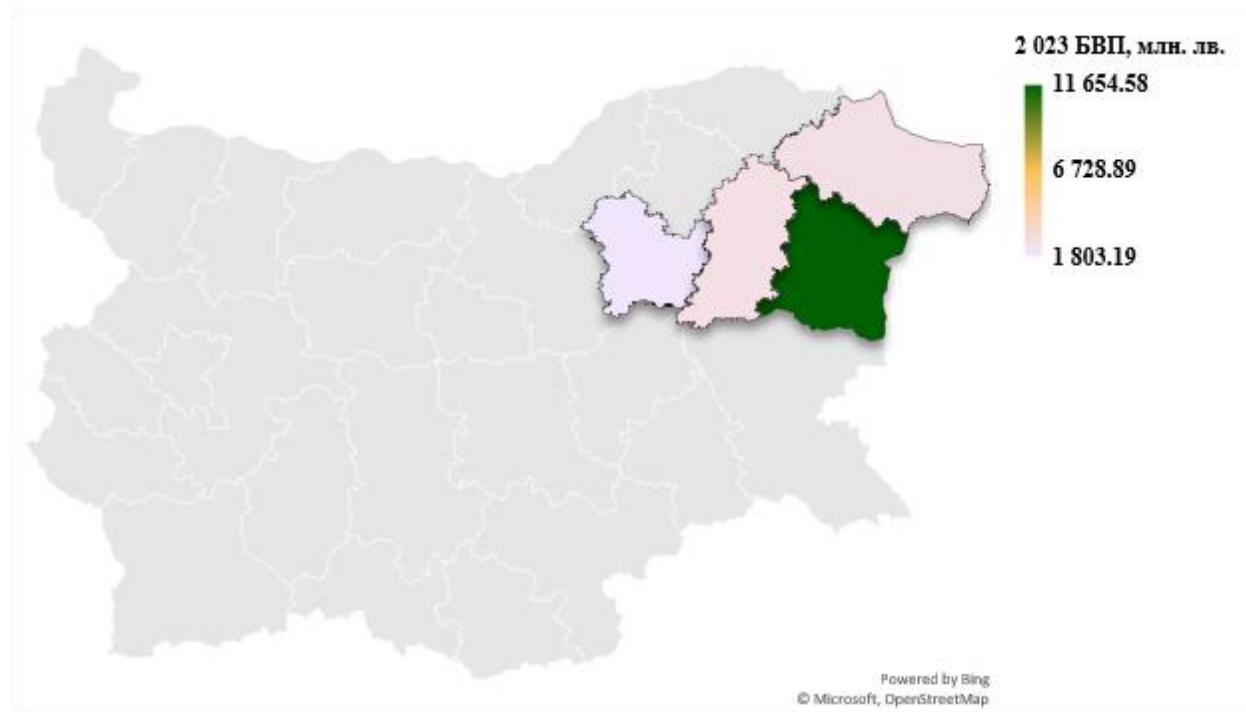
	2017	2021	2022	2023
България	102 682.97	139 601.97	168 360.03	185 232.51
Североизточен	10 838.28	13 964.75	16 608.48	18 530.09

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Варна	6 658.86	8 472.70	10 381.11	11 654.58
Добрич	1 605.07	2 064.83	2 246.14	2 508.70
Търговище	1 024.64	1 404.55	1 651.06	1 803.19
Шумен	1 549.71	2 022.68	2 330.17	2 563.61

Източник: НСИ

Фигура 2: БВП на Североизточен регион по области 2023 г. (в млн. лева)

Източник: НСИ

Брутен вътрешен продукт на човек от населението

Между 2017 г. и 2021 г. БВП на човек в региона нараства от 12 399.61 лв. на 16 825.32 лв., което представлява ръст от +35.7%, докато за страната увеличението е от 15 092.74 лв. до 21 453.13 лв. или +42.1%. Това показва, че регионът се развива стабилно, но с малко по-бавен темп спрямо средното за България. В област Варна, която е водещ икономически център, БВП на човек се повишава от 14 991.67 лв. на 19 658.50 лв. (+31.1%). В област Добрич увеличението е от 9 826.23 лв. на 13 761.48 лв. (+40.1%), а в област Търговище от 9 690.98 лв. на 14 366.70 лв. (+48.2%), което подчертава активизиране на промишления и земеделския сектор. В област Шумен ръстът е от 9 635.40 лв. до 13 379.08 лв. (+38.8%), което показва умерено, но стабилно развитие.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ №
 BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5
 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за
 регионално развитие и Фонда за справедлив преход

В периода 2021–2023 г. темпът на растеж остава висок, като БВП на човек в Североизточен регион нараства от 16 825.32 лв. на 22 460.44 лв., или с +33.5%, което е почти изравнено с националния темп от +33.9%. Област Варна продължава да бъде водеща с увеличение от 19 658.50 лв. на 26 945.83 лв. (+37.1%). В област Добрич растежът е умерен – от 13 761.48 лв. до 17 075.07 лв. (+24.1%), докато областите Търговище и Шумен продължават с темпове от съответно +30.9% и +28%.

Таблица 8: БВП на човек от населението на България и Североизточен регион по области 2017 - 2023 г. (в лева)

	2017	2021	2022	2023
България	15 092.74	21 453.13	26 041.38	28 733.38
Североизточен	12 399.61	16 825.32	20 112.89	22 460.44
Варна	14 991.67	19 658.50	24 084.70	26 945.83
Добрич	9 826.23	13 761.48	15 165.77	17 075.07
Търговище	9 690.98	14 366.70	17 089.96	18 801.86
Шумен	9 635.40	13 379.08	15 532.20	17 129.10

Източник: НСИ

Първичен сектор (селско, горско и рибно стопанство)

Между 2017 г. и 2021 г. брутната добавена стойност (БДС) в сектора нараства значително във всички области. В област Варна увеличението е от 169 млн. лв. на 265 млн. лв., което представлява ръст от 56.8%. В област Добрич, традиционно земеделска област, БДС се повишава от 226 млн. лв. на 383 млн. лв. (+69.5%), което отразява силен аграрен потенциал. В област Търговище увеличението е от 126 млн. лв. на 215 млн. лв. (+70.6%), а в област Шумен – от 177 млн. лв. на 319 млн. лв. (+80.2%).

През 2021–2023 г. обаче тенденцията се обръща. Всички области бележат спад. В област Варна намалението е от 265 млн. лв. на 195 млн. лв. (–26.4%), в област Добрич – от 383 млн. лв. на 272 млн. лв. (–29%), в област Търговище – от 215 млн. лв. на 165 млн. лв. (–23.3%), а в област Шумен – от 319 млн. лв. на 229 млн. лв. (–28.2%).

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на РРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Фигура 3: БДС „Селско, горско и рибно стопанство“ в Североизточен регион 2017-2023 г. (в млн. лева)

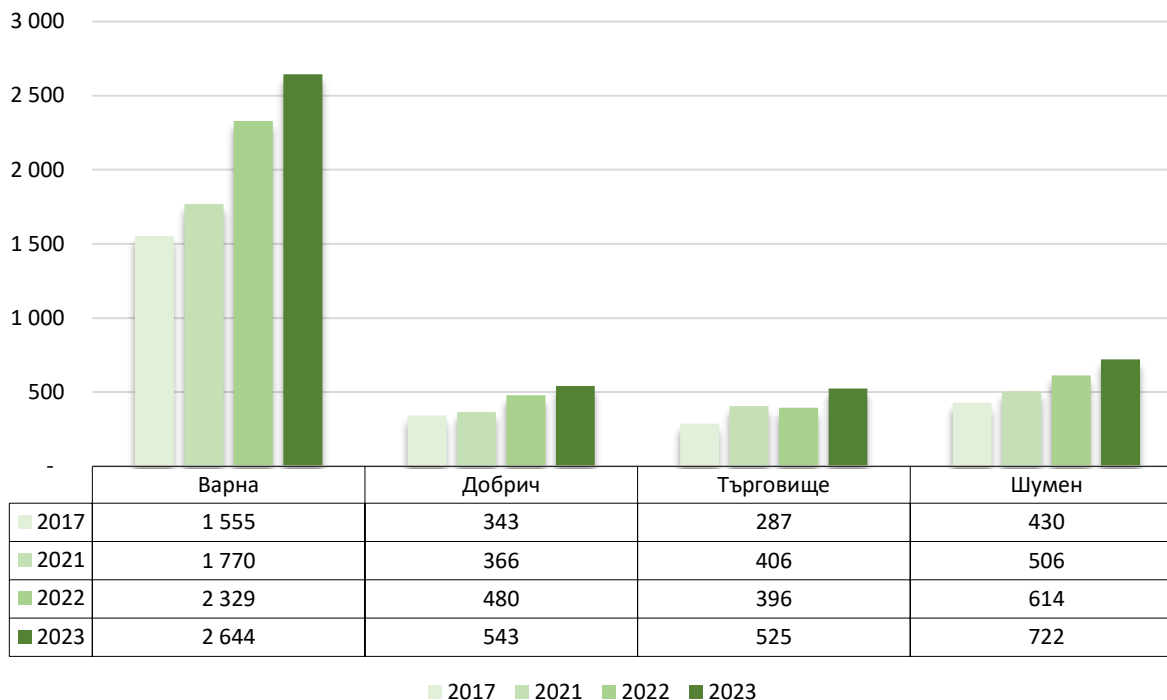
Източник: НСИ

Вторичен сектор (индустрия)

Между 2017 г. и 2021 г. индустриалната БДС нараства умерено. В област Варна ръстът е от 1 555 млн. лв. до 1 770 млн. лв., което представлява увеличение с 13.8%. В област Добрич БДС се покачва от 343 млн. лв. на 366 млн. лв. (+6.7%), а в област Търговище – от 287 млн. лв. на 406 млн. лв. (+41.5%). В област Шумен ръстът е от 430 млн. лв. до 506 млн. лв. (+17.7%).

През 2021–2023 г. темпът на растеж се ускорява значително във всички области. В област Варна БДС достига 2 644 млн. лв., което е увеличение с 49.4% спрямо 2021 г. В област Добрич ръстът е от 366 на 543 млн. лв. (+48.4%), в област Търговище – от 406 на 525 млн. лв. (+29.3%), а в област Шумен – от 506 на 722 млн. лв. (+42.7%).

Фигура 4: БДС „Индустрия“ в Североизточен регион 2017 - 2023 г. (в млн. лева)

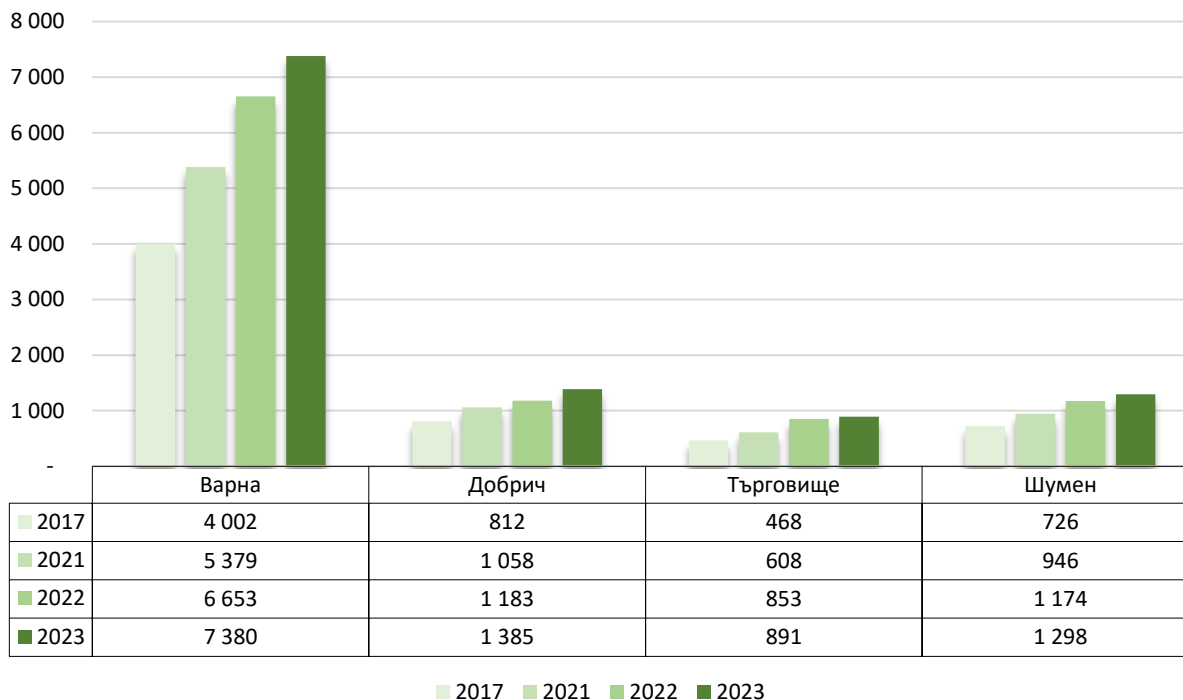
Източник: НСИ

Третичен сектор (услуги)

Между 2017 г. и 2021 г. се наблюдава ясно изразен подем. В област Варна брутната добавената стойност от услугите нараства от 4 002 млн. лв. до 5 379 млн. лв., което е увеличение с 34.4%. В област Добрич секторът расте от 812 млн. лв. до 1 058 млн. лв. (+30.3%), а в област Търговище – от 468 млн. лв. до 608 млн. лв. (+29.9%). В област Шумен увеличението е от 726 млн. лв. до 946 млн. лв. (+30.3%).

За периода 2021–2023 г. растежът продължава, макар и с леко забавяне спрямо предходните години. В област Варна услугите достигат 7 380 млн. лв., което е +37.2% спрямо 2021 г. В област Добрич добавената стойност се повишава от 1 058 млн. лв. на 1 385 млн. лв. (+30.9%), в област Търговище – от 608 млн. лв. на 891 млн. лв. (+46.5%), а в област Шумен – от 946 млн. лв. на 1 298 млн. лв. (+37.2%).

Фигура 5: БДС „Услуги“ в Североизточен регион 2017 - 2023 г. (в млн. лева)

Източник: НСИ

Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА)

През 2017 г. общите инвестиции в ДМА възлизат на 2 059 160 хил. лв., а през 2021 г. те нарастват до 2 090 482 хил. лв., което представлява увеличение с едва 1,5%. Това показва, че в първия етап (2017–2021 г.) инвестиционната динамика е по-слаба и по-скоро отразява период на стабилизация и ограничена капиталова активност.

След 2021 г. обаче се наблюдава рязко активизиране на инвестициите. През 2022 г. стойността на ДМА достига 2 692 488 хил. лв., което е ръст с 28,8% спрямо 2021 г. Въпреки лекото понижение през 2023 г. – до 2 681 966 хил. лв. (спад от 0,4%), за периода 2021 – 2023 г. увеличението е 28,3%.

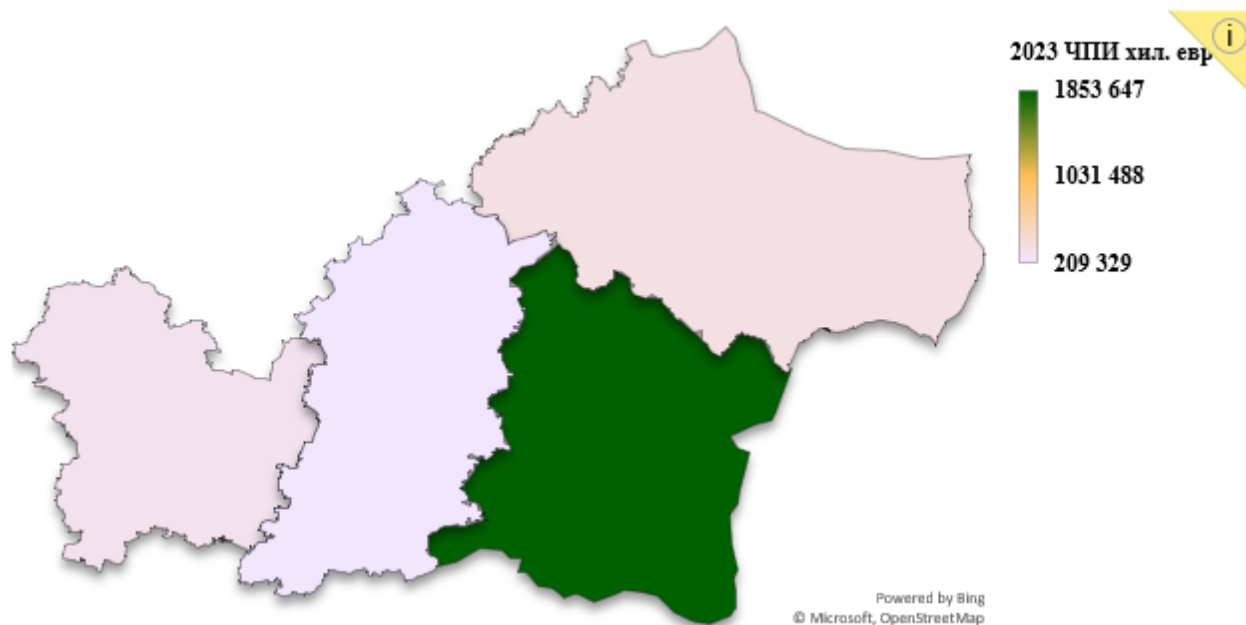
Чуждестранни преки инвестиции (ЧПИ) в нефинансовите предприятия на Североизточен регион

През 2017 г. общото ниво на ЧПИ е високо, като област Варна концентрира основната част – 1 946 млн. евро, докато останалите области имат значително по-ниски стойности: Добрич – 270 млн. евро, Търговище – 245 млн. евро и Шумен – 108 млн. евро. До 2021 г. инвестиционната активност в региона се забавя, като област Варна отбелязва спад от 20,4% до 1 548 млн. евро, а останалите области регистрират умерен ръст (между +12% и +20%).

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ №
 BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5
 Техническа помощ по чл.36“ на РРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за
 регионално развитие и Фонда за справедлив преход

След 2021 г. се наблюдава възстановяване и стабилизация на инвестиционните потоци. През 2023 г. област Варна достига 1 853 млн. евро, което представлява повишение с 19,7% спрямо 2021 г., а област Добрич нараства до 344,5 млн. евро (+12,4%). Област Шумен бележи още по-осезаем ръст – от 120,8 млн. евро на 209,3 млн. евро (+73,2%). Единствено област Търговище показва спад от 293,4 млн. евро на 291,1 млн. евро (-0,8%).

Фигура 6: ЧПИ на Североизточен регион по области през 2023 г. (в хил. евро)

Източник: НСИ

Туризм

През 2023 г. Североизточен регион е най-силно развитият туристически регион в Северна България с 522,2 млн. лв. приходи от нощувки, 95 103 легла и 699 места за настаняване. Туризмът тук е структуроопределящ сектор, доминиран от морския туризъм. Област Варна е водещият център с 379,5 млн. лв. приходи, 64 324 легла и 411 обекта. Тя осигурява над 72% от приходите в региона. Област Добрич е втори с 135,8 млн. лв. приходи и 28 344 легла. Областите Шумен и Търговище имат слабо участие съответно 4,3 и 2,5 млн. лв. приходи, при малък капацитет. Туризмът в тях е предимно културно-исторически.

Таблица 9: Основни параметри на туризма 2023 г.

Регион/Област	Приходи от нощувки в места за настаняване - общо лева	Легла в места за настаняване брой	Места за настаняване брой
Североизточен	522 161 399	95 103	699
Варна	379 489 695	64 324	411
Добрич	135 833 528	28 344	190
Търговище	2 504 726	625	15
Шумен	4 333 450	1 810	83

Източник: НСИ

Екология

По отношение на *атмосферния въздух* най-значим е проблемът със замърсяването с фини прахови частици в региона. През 2023 г. резултатите от проведения мониторинг от ИАОС показва, че включените в наказателната процедура на Европейската комисия за неспазване на нормите по показател ФПЧ общини от региона, вече отговарят на нормите - Варна, Девня, Добрич, Шумен.

В периода 2018-2023 г. в пункт „Шумен“ има ясно изразена тенденция към намаление на средногодишните стойности на концентрацията на ФПЧ10 и регистрирания брой превишения на СДН за ФПЧ10. В сравнение с 2021 г. през 2023 г. се наблюдава значителен спад в наднормено съдържание на ФПЧ10 и в гр. Варна – пункт АИС „СОУ Ангел Кънчев”.

Най-големи стойности са регистрирани през зимните месеци в резултат от използването на твърди горива в битовия сектор, съчетани с температурни инверсии, които създават условия за задържане и натрупване на атмосферните замърсители в приземния въздушен слой.

През 2023 г. в региона не е регистрирано превишение на прага за предупреждение на населението (три последователни концентрации над 240 µg/m³) за индикатора озон, но има регистрирани 2 превишения на прага за информиране на населението (180 µg/m³) – в АИС „Варна – СОУ Ангел Кънчев”.

Всички останали индикатори за състоянието на атмосферния въздух в СИР са в съответствие с нормите през 2023 г. Налице е продължаваща тенденция за подобряване на качествата на атмосферния въздух в региона за наблюдавания период.

През 2023 г. се запазва установилата се тенденция за запазване и частично подобряване качеството на *повърхностните води* в СИР по отношение на основните физикохимични показатели. По данни на ИАОС за периода 1996-2023 г. концентрациите на разтворен кислород, амониев азот, нитратен азот, фосфор и БПК₅ (Биохимична потребност от кислород) показват запазване на нивата си от предходни години.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на РРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

По отношение на *подземните води*, през 2023 г. данните на ИАОС показват слабо увеличение на пунктовете с превишения на средногодишните стойности за нитратни йони в сравнение с 2022 г. Установени са няколко замърсени мониторингови пункта, привързани към кватернера на реките Батова, Провадийска, Врана и Камчия. Замърсявания са установени и в част от мониторинговите пунктове, привързани към палеоген – еоцен в района Варна – Шабла.

По отношение на *почвената покривка* в периода 2016-2023 г. степента на вкисляване на почвата, измервана в пунктовете за мониторинг се запазва. Очертава се тенденция към по-ниски степени на вредно вкисляване и намаляване на съдържанието на обменен алуминий.

Засоляването на почвите е процес, който в СИР засяга основно област Варна. Най-силно е засоляването в с. Тръстиково. Последното е повлияно от процеса на вторично засоляване от индустриален тип. Почвите са разположени главно около солниците, солната мина по протежение на солопровода Провадия-Девня и в долното течение на р. Провадийска до устието ѝ.

В периода 2017 – 2023 г. засегнатите площи от плоскостна водна ерозия и почвени загуби остават относително постоянни. През 2023 г. интензитетът на ерозионните процеси в земеделските земи на областите от СИР е умерен, като най-малък е в област Добрич (11,7 t/ha/y). Също в област Добрич са и най-малко площите с висок ерозионен риск (степен 7 „много висок“) - 31 195 ha.

Прогнозните годишни почвени загуби от ветрова ерозия на почвата в обработваемите земи в региона за 2023 г. са над 100 Kt за област Добрич. Почвените загуби от дефлация от обработваемите земи на област Добрич представляват 17 % от общите за страната. Между 50 и 100 Kt са почвените загуби от области Варна и Шумен. Между 20 и 50 Kt са почвените загуби от област Търговище.

Общо образуваните *битови отпадъци* в Североизточен регион през 2023 г. се увеличават спрямо 2019 г. – от 379 хил. т. до 438 хил. т. Всички области в региона увеличават образуваните битови отпадъци.

В СИР събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население в периода 2019 – 2023 г. се увеличават от 400 кг/чов/ г. до 483 кг/чов/г. Всички области от региона отчитат повишение по този показател.

По показателя дял на обслуженото население от системи за организирано сметосъбиране в региона за 2023 г. се отчита на 100% дял на обслужено население срещу 99,1% през 2019 г.

Националната екологична мрежа (НЕМ) в СИР през 2024 г. обхваща 4081,51 кв. км. или 27,56% срещу 4 037,068 кв. км. от общата площ на региона през 2019 г. Делът е под средния за страната.

Защитените територии (ЗТ) в района (с отчитане на припокриване) през 2024 г. са общо 140,26 или 0,96%, което е намаление спрямо 2019 г. - 145,973 кв. км или 1,00 %. Това

е най-ниското регионално ниво за страната. На областно ниво с най-нисък дял е област Търговище с нищожните 0,07%. Останалите области са с дял 1,11% до 1,41%.

Защитените зони (33) включват, както 33 по Директивата за птиците, така и 33 по Директивата за хабитатите. В СИР общо 33 и по двете Директиви (с отчитане на припокриване) през 2024 г. обхващат територия от 4 024,71 кв. км. или 27,51% срещу 4 020,725 кв. км. през 2019 г., което представлява 27,48 % от територията на региона и е по-малко от средното национално ниво. В това отношение СИР изпреварва само Северозападен регион.

Климатични промени и рискове - Според изчисления индекс на уязвимост от климатичните промени за регионите по NUTS 2 за целия ЕС Североизточен район попада в четвърта група (от общо 6) с най-висока уязвимост. Най-чувствителните сектори към климатичните изменения са селското стопанство, туризмът, управлението на водните ресурси и горския фонд.

Влиянието на глобалните климатични промени е най-отчетливо при средните годишни температури и средните годишни валежи. Сравнението на средната годишна температура на въздуха (°C) през 2023 г. по данни на НИМХ спрямо климатичната норма за периода 1991-2020 г. показва продължаваща тенденция за покачване на средната годишна температура. Това е най-топлата година през периода 1988 - 2023 г., а януари е месецът с най-големи положителни отклонения спрямо климатичните норми. Североизточен регион е единственият в страната с относително еднакво отклонение на средната годишна температура на въздуха от климатичната норма по административните области на района (за териториите с н. в. до 800 m). Във всички области отклонението на средната годишна температура на въздуха (в °C) през 2023 г. спрямо климатичните норми 1991- 2020 г. е от +1,4-1,6 °C.

Годишният валеж през 2023 г. (%) спрямо климатичните норми през периода 1991-2020 г. показва значително намаление в области Варна и Шумен, слабо увеличение в област Търговище и по-голямо увеличение в област Добрич. По области разпределението е следното:

- Отклонение 82% - 90% - области Варна и Шумен;
- Отклонение 90% - 100% - област Търговище;
- Отклонение 110% - 120% - област Добрич.

СИР почти изцяло се отводнява в Черно море. Годишният обем на оттока в Черноморския водосборен басейн за 2023 г. е $842 \times 10^6 \text{ m}^3$, което сравнено със средномногогодишните норми за периодите 1961-1990 г., 1971-2000 г., 1981-2010 г. и 1991-2020 г. е намалал съответно с 53.3 %, 49 %, 48.9 % и 54.2 %, което поставя в неблагоприятно положение региона.

През последните години се увеличава честотата на природните бедствия. Наблюдавани са серия от бедствени ситуации, свързани главно с развитието на мощни

конвективни бури, предизвикали сериозни материални щети и човешки жертви в редица райони на България. Последици от тези процеси са и зачестилите наводнения.

В пределите на СИР са определени *райони със значителен потенциален риск от наводнения (РЗПРН)* според ПУРБ на Черноморския район и Дунавския район. Като са използвани данни от МОСВ, ИАОС и БСДР, НЦТР през 2023 г. е обработил и групирал общините в СИР по дял на територията под заплахата. Не са установени различия с извършеното групиране към 2019 г. За разлика от другите 2 северни района в СИР са по-малко общините със значителни площи от заплахата от наводнения. В района се включват 1 община с висок дял на територията под заплахата 10% -20% (Аврен) и 1 община с дял 5%-10% (Дългопол). В общо 16 общини се счита, че няма заплахата от наводнения.

Таблица 10.: Дял на териториите под заплахата от наводнения

Регион	Дял
Северозападен	3,45%
Северен централен	2,63%
Североизточен	1,37%
Югоизточен	1,32%
Югозападен	0,33%
Южен централен	0,81%
България	1,59%

СИР заедно със Северозападен регион са двата района в страната с най-значимо развитие на *свлачищните процеси*. В СИР са засегнати от свлачищни процеси най-вече общините, разположени по високия Черноморски бряг. Активизацията на свлачищата е пряко свързана с климатичните промени и най-вече на интензивните валежи, както и несъобразеното застрояване.

Обработените от ИАОС данни на МРРБ по отношение на площта на регистрираните свлачища към края на 2023 г. подреждат областите в страната в 8 групи. В групата с най-големи площи регистрирани свлачища попада 1 област – Варна. В следващата седма група с много големи площи попада област Добрич. В шеста група по площ на свлачищата попада област Търговище и в трета група - област Шумен. Не се установява промяна в подредбата на областите спрямо 2017 г.

През последните години е постигната целта за ограничаване на риска от възникване и разрастване на свлачищни процеси и предварителния контрол на строителството в свлачищни райони.

II. Анализ на съответствието на изпълнението на целите и приоритетите на ИТСР с целите и приоритетите на държавната политика за намаляване на дисбаланса в развитието на националната територия регионално развитие, с целите и приоритетите на Националната програма за развитие България 2030 (НПР България 2030), както и с Целите на ООН за устойчиво развитие (ЦУР)

1. Анализ на съответствието на ИТСР с постигането на поставените цели в Приоритет 9 "Местно развитие" на НПР България 2030

В приетия документ ИТСР на СИР са отчетени основните три цели на Националната програма за развитие България 2030, а именно:

Цел I Ускорено икономическо развитие

Цел II Демографски подем

Цел III Намаляване на неравенствата.

Приоритетите, залегнали в ИТСР на СИР, изцяло кореспондират на тези цели и напълно отговарят на националните приоритети:

Стратегически приоритет 1: Повишаване на динамичността на региона в глобален мащаб

Стратегически приоритет 2: Постигане на равен достъп до качествено образование, здравеопазване и социални услуги. Социално включване

Стратегически приоритет 3: Териториално развитие и сближаване и осигуряване на устойчива околна среда.

Всеки един приоритет включва специфични цели и подцели. Те най-общо могат да се резюмират като: *Развитие на интелигентна индустрия с потенциал за висок растеж; Устойчиво оползотворяване на специфичния местен потенциал за развитие; Инвестиции в образование и умения; Подобряване на достъпа до качествени здравни и социални услуги; Подобряване на културната и спортната инфраструктура; Бърза и сигурна транспортна и цифрова свързаност; Градско възстановяване и интегрирано развитие; Запазване и подобряване качеството на околната среда и Трансгранично и транснационално сътрудничество.*

ИТСР на СИР има пряка и обратна връзка с Приоритет 9 Местно развитие на НПР България 2030. Целта на този приоритет е оползотворяването на идентифицирания местен потенциал за развитие, както и адресиране на местните проблеми и предизвикателства. Основната цел на приоритета е възползването от и капитализирането на местните дадености и възможности при адресирането на специфичните местни нужди.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на PPP 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Конкретни мерки предвидени ИТСР на СИР, които кореспондират с този приоритет са:

- създаване на условия за ускорено изграждане на модерна индустриална инфраструктура с оглед преодоляване на идентифицираните териториални дисбаланси, привличане на инвестиции и устойчиво икономическо развитие на СИР и съставлящите го области и общини;
- изграждане на нова и подобряване на качеството на изградената образователна инфраструктура, включително за осигуряване на задължителното предучилищно образование на децата от 4 години;
- провеждане на интегрирани мерки за подобряване достъпа до образование;
- териториално фокусиране на интервенциите, което да подобри достъпа на населението до първична, специализирана и болнична помощ;
- осигуряване достъп на всеки гражданин до здравна помощ и услуги;
- създаване на оптимални връзки между автомобилния, железопътния, въздушния и водния транспорт (по море и по вътрешни водни пътища);
- подкрепа за развитие на технологичното предприемачество;
- изграждане на транспортно-логистични и мултимодални хъбове, оборудвани с модерна инфраструктура;
- насочване на образованието и обучението към изграждане на умения и компетентности в съответствие с регионалния пазар на труда;
- инвестиране в съвместни дейности, насочени към адаптация и смекчаване на изменението на климата, със силен акцент върху устойчиви и екологични мерки.

2. Идентифициране на относимите ЦУР, към които ИТСР допринася пряко

ИТСР на СИР кореспондира и с целите на ООН за устойчиво развитие, а именно: Добро здраве (3), Качествено образование (4), Чиста вода и санитарно-хигиенни условия (6), Икономически ръст (8), Иновации и инфраструктура (9), Устойчиви градове и общности (11) и други. Всяка от посочените цели е намерила трактовка в приоритетите, специфичните цели, подцели и мерки на анализирания документ, изброени по-горе, като: *създаване на условия за ускорено изграждане на модерна индустриална инфраструктура с оглед преодоляване на идентифицираните териториални дисбаланси, привличане на инвестиции и устойчиво икономическо развитие на СИР и съставлящите го области и общини; осигуряване на преимуществен достъп на населението до елементите на образователната система; подобряване на материално-техническата база на държавните и общински болници, както и повишаване на осигуреността им с медицинска апаратура и медицински специалисти; инвестиране в специализирани болници и отделения; финансиране на нови условия за предлагане на услуги от общопрактикуващи лекари в труднодостъпни райони; реконструкция и модернизация на участъците от пътната, железопътната и*

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

пристанищната транспортни мрежи с недостатъчен капацитет; активни действия за подобряване на градската структура; интегрирано развитие на малките градове, включително създаване на предпоставки за диверсифициране на икономическите активности; активни дейности по водоснабдяване и пречистване на питейните и отпадните води и други.

III. Постигнат напредък по изпълнението на целите и приоритетите на интегрираната териториална стратегия въз основа на индикаторите за наблюдение на ИТСР и на резултатите от наблюдението на плановете за интегрирано развитие на общините

Избраните индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението са съпоставими с текущите макроикономически и секторни процеси и с основните индикатори, използвани в системите за наблюдение по оперативните програми, а също така отразяват и спецификата на региона. Те са сведени до по-малко на брой, отразяващи най-вече основните индикатори, залегнали в Проекта на „България 2030“. В същото време те са:

- **Конкретни** – ясни са за разбиране и лесни за събиране и обобщаване на специфична информация;
- **Измерими** – съществуват методи и инструменти за измерване на стойностите им, налични са и в случай на нужда може да бъде агрегирана достатъчно информация и количествени данни;
- **Достъпни** – има информационно осигуряване от надеждни източници с необходимата периодичност и качество и са достъпни на приемлива цена;
- **Адекватни** – обосновани са и са подходящи по отношение на целите и приоритетите за развитие;
- **Обвързани са с времето** – на базата на периодична информация, позволяваща сравнения между базови, междинни и целеви стойности в процеса на наблюдение на напредъка и постигането на целите.

Единствено изнесен от посочените в табличен вид приоритети, специфични цели и стойности е индикаторът „индекс за регионална конкурентоспособност“.

Оценката на изпълнението на ИТСР на СИР от ниво 2 за периода 2021–2027 г. ще се базира на така формулираните критерии, свързани с отчитането на общи количествени индикатори (индикаторите към Европа 2030 и синтезиран пакет от макроикономически критерии).

За тези индикатори са посочени изходни и целеви стойности, чрез които ще се наблюдава и измерва постигането на целите.

Таблица 11: Индикатори

	ИНДИКАТОРИ	СТОЙНОСТИ						
		ИЗХОДНИ 2017		МЕЖДИННА 2024			ЦЕЛЕВИ 2027	
		отчет	РБ в ЕС %	заложен	отчет	РБ в ЕС %	заложен	РБ в ЕС %
П.1	Повишаване динамичността на региона в глобален мащаб							
1	БВП/човек – лева	11 398	32,6	13 500	24 433	48/ 51	17 000	72,0
2	ЧПИ – хил. евро	1 023 630	x	1 300 000	2 500 766	x	2 000 000	x
3	Заети в НИРД – брой	3 378	x	4 000	3 726	x	4 500	x
4	Разходи за ДМА с ЕП –хил. лв.	952 616	x	1 120 000	1 291 616	x	1 500 000	
П.2	Постигане на равен достъп до качествено образование, здравеопазване и социални услуги. Социално включване							
1	Инвестиции в образование и умение – млн. лв.	0	x	20	63 ⁴	x	40	x
2	Легла в болници, центрове за долекуване и домове за медико-социални грижи – брой	5 200	x	6 500	5 036 ⁵	x	7 000	x
П.3	Териториално развитие и сближаване							
1	Рехабилитирана и реконструирана пътна мрежа с регионално и местно значение – km	0	x	150	78 ⁶	x	250	x
2	Брой реализирани проекти за защита при бедствия	0		5	3	x	10	x
3	Население с подобрен транспортен достъп в %	35	x	60	53	x	85	x
4	Брой проекти за трансгранично сътрудничество	3	x	7	5	x	15	x
	Индекс за регионална конкурентоспособност	x	-1,11	x	x	-1,00 / 58,9 ⁷	x	-0,95

От проведеното наблюдение на заложените индикатори за наблюдение и оценка в ИТСР на СИР могат да се направят следните изводи:

- По Приоритет 1 - Повишаване динамичността на региона в глобален мащаб
 1. БВП/човек – лева: постигнат е значителен ръст от 1.7 пъти увеличение спрямо заложеното за 2024 г. До голяма степен той се дължи на икономическия растеж, но и

⁴ Сборни данни от МОН, РУО и ИСУН.

⁵ Данни за 2023 г.

⁶ Данните са по набрана информация, липсва статистическа такава.

⁷ Данни за 2022 г. (актуализирана методологична рамка RCI 2.0)

на намаляване на населението на региона. Страната изостава по този показател спрямо средното за Европейския съюз и заложеното ниво за 2024 в ИТСР.

2. ЧПИ – хил. евро: макар и в години на намаляване на стойностите на този показател на национално ниво, регионът отбелязва значителен напредък. Ръстът на ЧПИ е в размер 2.1 спрямо заложеното в ИТСР.
 3. Заети в НИРД – бр.: констатиран е напредък и по този показател в сравнение с изходната 2017 г., но има малко изоставане спрямо заложеното в ИТСР за 2024 г. Все още персоналят, зает с НИРД в стопанските субекти е едва 25% от общия, като основният брой от заетите е във висшето образование.
 4. Разходи за ДМА с ЕП /екологично предназначение/ – хил. лв.: по този показател е отчетен макар и малък напредък.
- По приоритет 2 - Постигане на равен достъп до качествено образование, здравеопазване и социални услуги. Социално включване
 1. Инвестиции в образование и умение – млн. лв.: по този показател е изключително трудно да се дадат точни данни поради спецификата на финансиране от МОН главно за държавните и в изключителни спешни случаи за общинските училища и от друга страна от общините в това направление. Направеният опит е по годишни данни от МОН и Регионалните управления по образование и ИСУН. Посочените 17 млн. лв. са само за проекти в системата на образованието. Допълнително са вложени средства в основни и текущи ремонти, обновяване на базата, създаване на STEM кабинети и други. По отчетни данни до този момент само по ОПРР в тези дейности са вложени над 46 млн. лв.
 2. Легла в болници, центрове за долекуване и домове за медико-социални грижи – брой: по този показател регионът изостава от заложеното в ИТСР, но това изоставане не е тревожно, защото показателят на Евростат - болнични легла на 100 000 жители, за региона е 837 легла. По този показател България е далеч пред страните от ЕС.
 - Приоритет 3 - Териториално развитие и сближаване
 1. Рехабилитирана и реконструирана пътна мрежа с регионално и местно значение: 78 km - Отчетено по експертни данни изоставане.
 2. Брой реализирани проекти за защита при бедствия: отчетът на база информация от ИСУН е 3 броя. Дейностите са комплексни и обхващат общини от региона,

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

както и съседния Югоизточен регион по отношение дейности в Черноморското крайбрежие.

3. Население с подобрен транспортен достъп в %: отчетеният процент е 52-54%. Тук трябва да се отчете незадоволително изпълнение по този показател. Републиканската транспортна схема/междубластни транспортни схеми, както и общинските такива от региона са ограничени, постигат незадоволителна честота по отношение на обслужване на населението от малките, селски населени места. Силно е ограничен и броят на пътническите влакове от основната железопътна мрежа.
4. Брой проекти за трансгранично сътрудничество: през отчетния период са приключили 5 бр. проекти.

Индекс за регионална конкурентоспособност

Индексът измерва, с богат набор от показатели, способността на даден регион да предложи привлекателна среда за фирмите и жителите да живеят и работят. Най-общо тези показатели включват наблюдение и оценка на: Основен подиндекс – Институции, Макроикономика, Инфраструктура, Здравеопазване, Основно образование; Подиндекс за ефективност - Висше образование и образование през целия живот, Пазар на труда, Размер на пазара; Подиндекс на иновации - Технологична готовност, Усъвършенстване на бизнеса, Иновации.

Трансформирането на индекса на регионална конкурентоспособност (RCI) от 2017 г. към 2022 г. е невъзможно директно, защото Европейската комисия публикува изцяло нова, преработена методология (RCI 2.0) за 2022 г., която е фундаментално различна от старата, което прави данните несъвместими. Трябва да кажем, че регионът, макар бавно, подобрява своите показатели, но изостава значително спрямо средното за Европейския съюз и този на България.

Резултат от наблюдението на ПИРО на общини-областни центрове

Отчетен напредък в изпълнението на ПИРО в Община Шумен (към 2024 г.):

1. По отношение на проектите:

По Приоритет 1: „Устойчиво, конкурентоспособно икономическо развитие на общината“ са формулирани следните стратегически цели:

Стратегическа цел 1.1. Развитие на иновативен, технологично обновен и енергоефективен индустриален сектор - отчита се изпълнение.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на PPP 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Стратегическа цел 1.2. Разширяване на съществуващи и изграждане на нови съвременни индустриални и логистични зони и паркове – не се отчита изпълнение.

Стратегическа цел 1.3. Развитие на конкурентен, биологично ориентиран аграрен сектор – не се отчита изпълнение.

Стратегическа цел 1.4. Засилване на икономическата активност чрез развитие на устойчив туристически сектор – не се отчита изпълнение.

По Приоритет 2: „Развитие на човешкия потенциал чрез качествено образование, здравеопазване, социални услуги, спорт и култура“, включва стратегическите цели, формулирани по следния начин:

Стратегическа цел 2.1. Приобщаващо и равностойно качествено образование – не се отчита изпълнение.

Стратегическа цел 2.2. Подобряване на образователните и квалификационни умения на работната сила, съобразени с реалните потребности на пазара на труда – не се отчита изпълнение.

Стратегическа цел 2.3. Инвестиции в качествени публични услуги - отчита се изпълнение.

Стратегическа цел 2.4. Подобряване на образователната, социална, културна и спортна инфраструктура и достъпа до нея - не се отчита изпълнение.

По Приоритет 3: „Устойчива селищна и екологична среда“ е свързан със следните цели:

Стратегическа цел 3.1. Подобряване на публичната селищна среда – отчита се изпълнение.

Стратегическа цел 3.2. Развитие на ресурсощадящ В и К сектор – отчита се изпълнение.

Стратегическа цел 3.3. Въвеждане на мерки за енергийна ефективност – отчита се изпълнение.

Стратегическа цел 3.4. Развитие на иновативни системи за управление на отпадъците – отчита се изпълнение.

Стратегическа цел 3.5. Управление на риска от климатичните промени – не се отчита изпълнение.

По Приоритет 4: „Балансирано развитие на свързаността и достъпността и намаляване на териториалните различия.“, включва следните стратегически цели:

Стратегическа цел 4.1. Планово устройствено осигуряване на общината и населените места – не се отчита изпълнение.

Стратегическа цел 4.2. Подобрена транспортна и логистична инфраструктура - не се отчита изпълнение.

Стратегическа цел 4.3. „Електронна община“ - управление чрез разширена цифрова свързаност и дигитална среда - не се отчита изпълнение.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Стратегическа цел 4.4. Разширено взаимноизгодно междуобщинско сътрудничество – не се отчита изпълнение.

2. По отношение на изпълнимост на Приоритетите:

ПРИОРИТЕТ 1

Мярка 1.1. Иновации и индустриални зони – 28,50%

Мярка 1.2. Подкрепа за високотехнологични инвестиции и предприемачество – 0,00%

Мярка 1.3. Развитие на млади фермери и биологично животновъдство – 0,00%

Мярка 1.4. Устойчив туризъм и туристическа инфраструктура – 38,80%

ПРИОРИТЕТ 2

Мярка 2.1. Иновативно и приобщаващо образование – 0,00%

Мярка 2.2. Дуално обучение и професионални умения – 0,00%

Мярка 2.3. Е-образование, е-здравеопазване и социален достъп – 90,00%

Мярка 2.4. Образователна, здравна, културна и спортна инфраструктура – 48,38%

ПРИОРИТЕТ 3

Мярка 3.1. Жилищна, градска и улична среда – 10,50%

Мярка 3.2. Водоснабдяване, канализация и алтернативни водоизточници – 54,55%

Мярка 3.3. Енергийна ефективност и зелена енергия – 21,43%

Мярка 3.4. Съвременни системи за управление на отпадъците – 18,18%

Мярка 3.5. Биоразнообразие и превенция на бедствия – 0,00%

ПРИОРИТЕТ 4

Мярка 4.1. Устройствено планиране и ПУП – 0,00%

Мярка 4.2. Транспортна инфраструктура, интегриран транспорт и логистика – 91,67%

Мярка 4.3. Е-услуги и интелигентни системи – 16,67%

Мярка 4.4. Междуобщинско сътрудничество – 0,00%.

Община Шумен демонстрира отчетлив дисбаланс в изпълнението на ПИРО, като напредъкът е концентриран основно в секторите, свързани с публични услуги, инфраструктура и екологични мерки, докато голяма част от стратегическите цели, генериращи икономически растеж и човешки капитал, остават без реализирани проекти. В икономическия Приоритет 1 изпълнение се отчита единствено по линията на иновативния индустриален сектор, докато развитието на аграрния сектор и туристическия потенциал остава без проектна активност, което сериозно ограничава разширяването на производствения и инвестиционен капацитет на общината. В Приоритет 2 конюнктурата показва липса на проекти в основни сфери като образование и квалификация, което е

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

критично за пазара на труда и дългосрочната конкурентоспособност, докато инвестициите в публични услуги и свързаната с тях инфраструктура напредват, но са недостатъчни да компенсират отсъствието на активни мерки за развитие на човешкия ресурс. Приоритет 3 показва относително добро изпълнение в подобряването на селищната среда, ВиК, енергийната ефективност и управлението на отпадъците, което укрепва екологичната и градската устойчивост, но липсата на проекти в управлението на климатичните рискове оставя общината уязвима към бъдещи екстремни климатични събития. Приоритет 4 също показва фрагментиран напредък, тъй като електронното управление се развива, но транспортната инфраструктура не отчита изпълнение, а пространственото планиране и междубщинското сътрудничество изобщо нямат проектна активност. Общият икономически извод е, че Община Шумен развива средата и публичните услуги, но изоставя значително в генериращите растеж сфери, а именно индустрия, аграрен сектор, образование, квалификация, транспортна свързаност и стратегическо планиране. Това води до структурно неравномерно развитие, ограничен потенциал за икономически растеж и зависимост от външни фактори, докато възможностите за дългосрочно развитие остават частично нереализирани.

Отчетен напредък в изпълнението на ПИРО в Община Варна (за 2024 г.):

ПРИОРИТЕТ 1 – Зелен град

Мярка 1.1 – Опазване на природните ресурси

- Дължина на реконструирани и новопостроени отводнителни системи - км – 10 (Целева стойност) - 1 (2024 г.)
- Повърхностна площ на подкрепяната зелена инфраструктура - м² - 400 000 (Целева стойност) – 251 359 (2024 г.)

ПРИОРИТЕТ 2 – Социално справедлив и здравословен град

Мярка 2.1 – Здравеопазване

- Новоизградени/модернизирани лечебни заведения - бр. – 5 (Целева стойност) – 7 (2024 г.)

Мярка 2.3 – Социални услуги

- Брой модернизирани обекти, предоставящи социални услуги - бр. – 1 (Целева стойност) – 1 (2024 г.)

ПРИОРИТЕТ 3 – Многовековен и многообразен град

Мярка 3.2 – Креативни и рекреативни индустрии

- Брой пренощували лица – 5 600 000 (Целева стойност) – 1 045 096 (2024 г.)

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Мярка 3.3 – Нови пространства за култура - Новоизградени културни пространства - бр. – 3 (Целева стойност) – 3 (2024 г.)

ПРИОРИТЕТ 4 – Иновативен и образован град

Мярка 4.1 – Цифрова трансформация в образованието

- Капацитет на класните стаи – ученици - бр. – 2 845 (Целева стойност) – 921 (2024 г.)
- Капацитет на класните стаи – класни стаи – бр. – 97 (Целева стойност) – 51 (2024 г.)
- Модернизирани обекти на образователната инфраструктура - бр. – 5 (Целева стойност) – 2 (2024 г.)
- Реализирани инвестиционни проекти към образователна инфраструктура – бр. – 7 (Целева стойност) – 2 (2024 г.)

Мярка 4.2 – Научноизследователска и иновативна екосистема

- Реализирани проекти за модернизирана учебно-изследователска база - бр. – 5 (Целева стойност) – 2 (2024 г.)

Мярка 4.3 – Чисти технологии и синя икономика

- Подкрепени иновативни решения за ИТ инфраструктура - бр. – 1 (Целева стойност) – 1 (2024 г.)

ПРИОРИТЕТ 5 – Свързаност и достъпност

Мярка 5.1 – Транспортна свързаност и екологичен транспорт

- Подкрепяна велосипедна инфраструктура, дължина - км – 8 (Целева стойност) – 0,559 (2024 г.)
- Градска среда – незастроени рехабилитирани площи - м² – 50 000 (Целева стойност) – 117 730 (2024 г.)

Мярка 5.2 – Интегрирана и достъпна среда

- Дължина на рехабилитираната улична мрежа - км – 60 (Целева стойност) - 79.86 (2024 г.)
- детски и спортни площадки - бр. – 109 (Целева стойност) – 55 (2024 г.)

Стратегическа цел 1 – Здравословен, съхранен и справедлив град

- Сгради с подобрена енергийна класификация – бр. - 60 (Целева стойност) - 10 (2024г.)

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

- Жители, свързани към подобрени системи за снабдяване с вода – бр. – 40 000 (Целева стойност) – 1 000 (2024 г.)
- Жители, които имат достъп до нова или модернизирана зелена инфраструктура – бр. – 332 394 (Целева стойност) – 300 000 (2024 г.)
- Новообособени паркови пространства – м² – 2 000 (Целева стойност) – 5 750 (2024 г.)
- Сграда с подобрена енергийна класификация (обществени) - бр. – 10 (Целева стойност) – 2 (2024 г.)
- Намаление на енергийното потребление в обществени сгради – kWh/y – 9 500 000 (Целева стойност) – 808 317 (2024 г.)
- Годишен брой на лицата, които използват подкрепяните здравни заведения - бр. – 470 124 (Целева стойност) – 526 312 (2024 г.)
- Годишен брой на лицата, които използват подкрепяните съоръжения за социални грижи - бр. – 310 (Целева стойност) – 80 (2024 г.)
- Ползватели на подкрепяната културна инфраструктура - бр. – 620 000 (Целева стойност) – 24 500 (2024 г.)
- Туристи/посещения в подпомогнатите обекти - бр. – 575 000 (Целева стойност) – 173 847 (2024 г.)
- Годишен брой деца, използващи подкрепената образователна инфраструктура – бр. – 2 845 (Целева стойност) – 312 (2024 г.)
- Брой деца, ползващи STEM центрове – бр. – 7 153 (Целева стойност) – 0 (2024 г.)
- Дял на екологосъобразния подвижен състав – % – 70% (базова стойност), 100% - целева стойност, отчетено изпълнение за 2024 г. – 0%.

Изпълнението на ПИРО на община Варна за 2024 г. е силно разнопосочно и характеризирено от ясно изразени дисбаланси между отделните приоритети и мерки. Икономическият напредък е концентриран предимно в сфери, където общината разполага с по-устойчив административен и инвестиционен капацитет като здравеопазване, социални услуги, образователна инфраструктура, транспортна достъпност и зелена градска среда. В същото време други основни за растежа направления, като креативната икономика, енергийната ефективност, туристическия поток и STEM развитието, показват частично или силно ограничено изпълнение спрямо поставените целеви стойности. По линия на екологичната и градска инфраструктура Община Варна отбелязва реален напредък, т.е.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

изграждане на зелена инфраструктура, рехабилитация на уличната мрежа и отводнителни системи, както и значително разширяване на рехабилитираните градски площи. В социалния сектор се отчита надвишаване на целевите стойности при модернизиранияте лечебни заведения и стабилни резултати при социалните услуги. В образованието обаче, въпреки реализираните инвестиции, капацитетът на класните стаи и модернизиранияте обекти остава под заложените параметри, а STEM развитието практически не отбелязва напредък. Приоритетите, свързани с туристическия сектор и културната инфраструктура, сочат значително изоставане, което се отразява на местната икономика и секторите с висока добавена стойност. Показателите за енергийна ефективност също остават далеч от целите, а намалението на енергийното потребление е много по-ниско от планираното. Не е отчетен никакъв напредък по индикатора „Дял на екологосъобразния подвижен състав на обществения транспорт“. Като цяло икономическата конюнктура показва, че Община Варна постига реални подобрения в основната инфраструктура и социалните услуги, но изостава в стратегически области, които формират бъдещия капацитет за иновации, конкурентоспособност и устойчив туристически и културен растеж.

Отчетен напредък в изпълнението на ПИРО в Община Добрич (с натрупване към 2024 г.):

ПРИОРИТЕТ 1 – Подкрепа за развитие на местната икономика

Мярка 1.1 – Развитие на индустриална инфраструктура

- Незастроени площи, създадени или рехабилитирани – кв. м – 0% , при заложен за периода 2021-2027 г. - 500 000 м² .

Мярка 1.2 – Развитие на туризма

- Подкрепени туристически обекти – брой – 0%, при заложен за периода 2021-2027 г. - 2 бр.

ПРИОРИТЕТ 2 – Равен достъп до образование, здравеопазване, култура, социални дейности

Мярка 2.1 – Инвестиции в образование и умения

- Подобрена образователна инфраструктура – брой 4, при заложен за периода 2021-2027 г. 7 бр. – 57%

Мярка 2.2 – Социална инфраструктура

- Подобрена социална инфраструктура – брой – 0%, при заложен за периода 2021-2027 г. - 2 бр.

Мярка 2.2 – Социални услуги

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

- Обхванати потребители в социалните услуги – брой – 176% при заложен за периода 2021-2027 г. – 850 бр.

Мярка 2.5 – Културна инфраструктура

- Подкрепена културна инфраструктура – брой – 33%, при заложен за периода 2021-2027 г. - 3 бр.

Мярка 2.6 – Събития и фестивали

- Брой фестивали/събития – брой – 133%, при заложен за периода 2021-2027 г. - 6 бр.

ПРИОРИТЕТ 3 – Подобряване и обновяване на градската среда

Мярка 3.1 – Градска мобилност, транспорт, свързаност

- Незастроени рехабилитирани площи – кв. м – 9%, при заложен за периода 2021-2027г. - 70 000 м².
- Реконструирана/модернизирана улична мрежа – км – 93%, при заложен за периода 2021-2027 г. - 20 км.
- Създадени/обновени места за отдих и спорт – брой – 86%, при заложен за периода 2021-2027 г. - 7 бр.
- Изградени/обновени буферни паркинги – брой – 300%, при заложен за периода 2021-2027 г. - 1 бр.

Мярка 3.2 – Околна среда

- Дял население, обхванато от разделно събиране – % – 100%, при заложен за периода 2021-2027 г. - 90%.
- Общински схеми за рециклиране – брой – 600%, при заложен за периода 2021-2027г.- 1 бр.
- Допълнителен капацитет за рециклиране – брой площадки – 0%, при заложен за периода 2021-2027 г. - 1бр.
- Нови/реконструирани ВиК мрежи – л. м. – 247%, при заложен за периода 2021-2027г.- 3 000 л. м.

Мярка 3.3 – Енергийна ефективност

- Обществени сгради с подобрени характеристики – брой – 50%, при заложен за периода 2021-2027 г. - 2 бр.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

- Жилища с подобрени характеристики – брой – 0%, при заложиени за периода 2021-2027 г. - 150 бр.

Стратегическа цел 1 – Използване на местния потенциал за устойчив икономически растеж и заетост

- Подкрепени МСП – брой – 0%, при заложиени за периода 2021-2027 г. - 3 бр.
- Посетители на подкрепените културни и туристически обекти – посетители/годишно – 0%, при заложиени за периода 2021-2027 г. - 300 на година.
- Годишен брой на децата, използващи подкрепяната образователна инфраструктура – изменение в % – 0%, при заложиени за периода 2021-2027 г. увеличение с 10%.

Стратегическа цел 3 – Балансирано и устойчиво териториално развитие

- Население, което се ползва от подобрената инфраструктура – брой – 0%, при заложиени за периода 2021-2027 г. - 30 000.
- Годишно първично потребление на енергия – MWh/год. – няма отчетена стойност → 0%.

Приоритет 1 практически няма изпълнение, липсват резултати в индустриалната инфраструктура и туризма, което означава, че местната икономика не е получила структурен импулс за разширяване, диверсификация или привличане на инвестиции. Това създава риск от задържане на ниска добавена стойност и ограничени възможности за нова заетост. За разлика от това, Приоритет 2 показва свръхизпълнение в социалната и образователната сфера, със значително надхвърляне на целите при социалните услуги, социалната инфраструктура и събитийната активност. Този резултат индикира силен фокус на общината върху хуманитарните и социалните политики, но същевременно подсказва липса на баланс, тъй като секторите, които генерират дългосрочен растеж, остават недоразвити. Изпълнението в културната инфраструктура е ограничено, но успешната реализация на събития допринася за социалния живот и индиректно за туристическия потенциал. Приоритет 3 показва силно смесено състояние, тъй като транспортната и градската свързаност отбелязват високи нива на изпълнение, включително рехабилитацията на уличната мрежа, ВиК инфраструктурата и буферните паркинги, което повишава качеството на живот. Същевременно екологичните мерки за разделно събиране и рециклиране са значително над целите, което показва ефективност на местните политики по управление на отпадъците. Но допълнителният капацитет за рециклиране и енергийната ефективност на жилищния фонд остават изцяло неизпълнени. Индикаторите за резултат разкриват, че ефектът върху икономическия растеж е минимален, липсват подкрепени МСП, няма ръст на посетителите в туристически и културни обекти, а подобренията в градската среда засега не водят до реален измерим ефект върху населението или потреблението на енергия. Това

означава, че макар инфраструктурните и социалните инвестиции да са значителни, техният икономически ефект все още не е материализиран.

Отчетен напредък в изпълнението на ПИРО в Община Търговище (с натрупване към 2021-2023 г.):

Стратегическа цел 1

„Насърчаване на местната икономика, укрепване на конкурентните предимства и модернизиране на градската среда“

Изпълнение на дейности/проекти: 73,68%

Разходван ресурс: 24,04% от планирания

Оценка: *Много добро изпълнение*

Стратегическа цел 2

„Съхранение и развитие на човешкия капитал чрез достъп до качествени публични услуги“

Изпълнение на дейности/проекти: 80,25%

Разходван ресурс: 17,96% от планирания

Оценка: *Добро изпълнение*

Стратегическа цел 3

„Балансирано и устойчиво развитие на територията, опазване на околната среда и превенция на рисковете“

Изпълнение на дейности/проекти: 11,19%

Разходван ресурс: 36,78% от планирания

Оценка: *Незадоволително към междинния момент*

Таблица 12: ПРИОРИТЕТ 1 – Стимулиране на местната икономика и туризма

Мярка	Наименование	Напредък
1.1.1	Подкрепа за предприятия за внедряване на иновации и технологии	Успешно
1.1.2	Изграждане на Индустриална зона – Търговище	Частично
1.1.3	Сътрудничество ПГ – бизнес (дуално обучение)	Успешно
1.1.4	Инфраструктура в индустриални зони	Частично
1.1.5	Интегрирани туристически продукти	Частично

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на РРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Мярка	Наименование	Напредък
1.1.6	Културно-историческо наследство (Мисионис и др.)	Успешно

Таблица 13: ПРИОРИТЕТ 2 – Градска среда и инженерна инфраструктура

Мярка	Наименование	Напредък
1.2.1	Устойчива градска мобилност	Успешно
1.2.2	Обновяване на квартали и междублокови пространства	Успешно
1.2.3	Пешеходни маршрути към забележителности	Не е отчетено изпълнение
1.2.4	Маршрути за велотуризм и велоалеи	Частично
1.2.5	Облагородяване на публични пространства	Успешно
1.2.6	Рехабилитация на водоснабдителната мрежа	Частично
1.2.7	Модернизация на улично осветление	Успешно
1.2.8	Подобряване на пътищата и връзките град–села	Успешно
1.2.9	Общинска улична и пътна мрежа	Успешно
1.2.10	Комуникационна среда в отдалечени райони	Не е отчетено
1.2.11	„Умни градове/села“	Не е отчетено

Таблица 14: ПРИОРИТЕТ 3 – Административни услуги

Мярка	Наименование	Напредък
1.3.1	Нови електронни услуги	Успешно
1.3.2	Разширяване услугите на общински предприятия	Успешно
1.3.3	Квалификация на служителите	Успешно
1.3.4	Междубоинско сътрудничество	Успешно

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на РРР 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Мярка	Наименование	Напредък
1.3.5	Изнесени услуги в села	Не е отчетено
1.3.6	Дигитализация на архивите	Успешно

Таблица 15: ПРИОРИТЕТ 4 – Образование, здраве, социални услуги

Мярка	Наименование	Напредък
2.4.1	Образователна инфраструктура (училища, ДГ, ясли)	Успешно
2.4.2	Социална инфраструктура и услуги	Успешно
2.4.3	Здравна инфраструктура	частично

Таблица 16: ПРИОРИТЕТ 5 – Култура, спорт и младеж

Мярка	Наименование	Напредък
2.5.1	Спортна инфраструктура	Успешно
2.5.2	Подкрепа за спортни клубове и таланти	Успешно
2.5.3	Младежки дейности	Успешно
2.5.4	Ремонт на Обединен детски комплекс	Успешно
2.5.5	Културна инфраструктура	Успешно
2.5.6	Нематериално културно наследство	Успешно

Таблица 17: ПРИОРИТЕТ 6 – Интегрирано териториално развитие

Мярка	Наименование	Напредък
6.x	Подготовка и реализиране на ИТИ проекти	Изпълнява се

Таблица 18: ПРИОРИТЕТ 7 – Екологична устойчивост

Мярка	Наименование	Напредък
7.x	ВиК, енергийна ефективност, екология	Изпълнява се

Високата активност на бизнеса и множеството изпълнени проекти, особено по мерките за иновации, индустриални зони и туризъм, сочат стабилно разширяване на местната икономика и подобряване на конкурентоспособността. Инвестициите в градска среда, пътища и мобилност намаляват логистичните разходи, повишават привлекателността на територията и създават условия за нови частни инвестиции. Разходите за образование, социални услуги и човешки капитал са значими и подобряват качеството на работната сила, което укрепва дългосрочния икономически потенциал. Най-слабо напредва екологичният сектор и дигиталната трансформация особено мерките за „умни градове“, което представлява риск за бъдещата устойчивост, но не влияе съществено върху текущия растеж. Като цяло икономическата динамика на общината е положителна, с добри перспективи за ускоряване до 2027 г., ако забавените проекти бъдат наваксани.

Изградената система за регионална координация на основата на ефективни партньорства и широка информираност и публичност на действията, включително между оперативните програми, действащи на територията на региона, има ключова роля за изпълнението на Интегрираната териториална стратегия за развитие.

IV. Действията, предприети от Регионалния съвет за развитие с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона

Функциите на Регионалните съвети за развитие са нормативно уредени със ЗРР и ППЗРР.

Регионалният съвет за развитие координира провеждането на държавната политика за регионално развитие в съответния регион за планиране от ниво 2 (чл.18, ал.2 от ЗРР) и изпълнява следните функции (чл.19, ал.1 от ЗРР и чл.39, ал.1 от ППЗРР):

1. обсъжда и одобрява проекта на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2;
2. изпълнява функции по управление, координиране, наблюдение и контрол на изпълнението на интегрираната териториална стратегия за развитие на съответния регион за планиране от ниво 2;
3. участва в процеса на подбор на проекти, съфинансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове, от други европейски фондове и финансови източници, включително финансови инструменти, и от съответното национално съфинансиране, в

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на PPP 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

изпълнение на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2, когато са му делегирани правомощия от съответните управляващи органи/национални партньорски органи;

4. предоставя писма за подкрепа във връзка с участието на български партньори в проекти по програмите за трансгранично сътрудничество, съфинансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове и инструменти за предприсъединителна помощ на Европейския съюз, при условия и по ред, определени с правилника за прилагане на закона;

5. осъществява консултативна функция при изготвянето на планове за интегрирано развитие на общините в региона за планиране от ниво 2;

6. разглежда и обсъжда въпроси, които имат отношение към развитието на региона за планиране от ниво 2.

7. обсъжда становища, препоръки, доклади, справки и оценки и приема решения.

Приетите решения се разпространяват до гражданите чрез средствата за масово осведомяване или по друг подходящ начин по решение на регионалния съвет за развитие.

РСР на СИР в съответствие с изброеното дотук, стриктно изпълнява всички тези изисквания, вменени в неговите функции.

От началото на настоящия програмен период той е провел 11 заседания, като най-голям брой от тях са в годините 2024 (три заседания) и 2025 (пет заседания).

Основното в първото заседание на РСР (проведено дистанционно на 21.09.2022 г.) е приемането на ИТСР на Североизточен регион за развитие от ниво 2.

Следващото заседание е проведено на 30.01.2023 г. На него основното прието Решение е избор на представители на РСР на СИР в Комитета за наблюдение на Споразумението за партньорство за периода 2021 – 2027 г., както и в комитетите за наблюдение на програмите, съфинансирани от ЕФСУ за програмен период 2021 – 2027 г. Другото важно Решение касае избора на представители на РСР на СИР в Комитета за наблюдение на Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони на Република България за периода 2021-2027 г.

Съгласно Протокол №52 от 06.06.2023 г. на заседание на РСР на СИР е приета „Методика за оценка по критерий 3 „Насърчаване на социално-икономическото развитие на региона“ за приоритизация на концепции за интегрирани териториални инвестиции“ - документ с особена важност по отношение изпълнението на ИТСР на СИР.

Съгласно Протокол 53/21.05.2024 г. основните Решения на заседанието на РСР на СИР касаят:

- доклад от проверката на административно съответствие и допустимост на КИТИ в СИР;

- резултатите от приоритизацията на КИТИ от страна на Звеното за подбор и проект на Обща програмна концепция за приноса на фондовете на ЕС към ИТСР на региона;

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на PPP 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

- обсъждане на резултатите от обществените консултации на КИТИ, включително разглеждане и гласуване на КИТИ;
- одобряване на Общата програмна концепция за приноса на фондовете на ЕС към Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен регион и списъците към нея.

Заседанието на РСР на СИР съгласно протокол №54 от 17.09.2024 г. касае административни въпроси - избор на представители в Подкомитета за координация на инструмента „Интегрирани териториални инвестиции“ към Комитета за наблюдение на Програма „Развитие на регионите“ 2021-2027 г.

Последното за 2024 г. заседание на РСР на СИР, съгласно Протокол №55 от 02.12.2024 г., има за цел представяне на коментари по проект на Доклад за последващата оценка на въздействието на ЗРР и ППЗРР за периода 2013 - 2022 г. и проект на Окончателен доклад за изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2012-2022 г.

Като особено важни могат да се определят Решенията по Протокол 56/ 19.02.2025 г. Те касаят:

- Определяне на критерии за приоритизация от широкия състав на РСР на СИР при оценка на концепции за интегрирани териториални инвестиции – втора процедура. Основните критерии за оценка са: Критерий №1 „Съответствие с тематичните области за развитие на региона, очертани в Интегрираната териториална стратегия за развитие“; Критерий №2 „Принос към удовлетворяване на нуждите и оползотворяване на потенциалите на региона“; Критерий №3 „Насърчаване на социално-икономическото развитие на региона“. За всеки критерий и подкритерий е посочена точкова система за оценяване.
- Информационна стратегия на РСР на СИР при запознаването на обществеността с интегрирания териториален подход за програмен период 2021-2027 г. Тя е от особена важност в процеса на разяснителната кампания и е в помощ на кандидатите.

Друго протоколно решение (Протокол №57 от 15.09.2025 г.) има организационен характер и касае избор на представители на РСР на СИР в Подкомитета за инвестициите от фондовете на Кохезионната политика на ЕС за програмен период 2021 – 2027 г. в Северна България.

Подобен характер има и Решение на РСР на СИР (Протокол №58/07.10.2025 г.) – за избор на представители на РСР на СИР в Комитета за координация на подхода „Водено от общностите местно развитие“ 2021-2027 г. (ВОМР).

Основен по отношение на взети Решения, касаещи КИТИ, е Протокол №59 за проведено присъствено заседание на 29.10.2025 г., в чийто дневен ред са включени следните точки:

1. Представяне на подадените КИТИ в СИР;

2. Обсъждане на доклад от проверката на административно съответствие и допустимост на КИТИ в СИР и приложенията към него;
3. Обсъждане на резултатите от приоритизацията на КИТИ от страна на Звеното за предварителен подбор и проект на Обща програмна концепция /ОПК/ за приноса на фондовете на ЕС към ИТСР на региона;
4. Обсъждане на доклад за резултатите от обществените консултации и получената обществена подкрепа и коментари по подадените КИТИ;
5. Разглеждане на резултатите от извършената оценка от широкия състав на РСР и окончателно класиране на КИТИ в СИР на база средноаритметични оценки от точките на РСР и Звеното за предварителен подбор и гласуване на финален вариант на ОПК за приноса на фондовете на ЕС към ИТСР на региона.

Решението на РСР на СИР гласи: Регионалният съвет за развитие на Североизточен регион одобрява Общата програмна концепция за приноса на фондовете на ЕС към Интегрираната териториална стратегия за развитие на региона и списъците към нея.

Последното заседание на РСР на СИР е от 10.11.2025 г. (Протокол №60) с една точка за разглеждане - окончателен доклад за изпълнението на Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г., включително актуализацията ѝ от 2020 г.; последваща оценка за изпълнението на Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г., включително актуализацията ѝ от 2020 г. Коментари по така изготвените проекти не са направени.

Всички протоколи от заседания на РСР на СИР са с осигурен обществен достъп и са публикувани на страницата на Министерство на регионалното развитие и благоустройството.

V. Преглед на планираните мерки от обхвата на стратегията, които към момента все още не са включени в одобрени концепции за интегрирани териториални инвестиции

Настоящата аналитична част на доклада има за цел да извърши задълбочена оценка на одобрените за финансиране концепции за интегрирани териториални инвестиции в Североизточен регион, включително комбинираните концепции за ИТИ и некомбинираните концепции за ИТИ от Общата програмна концепция на региона. Основната цел е:

- Да се оцени степента на интеграция и идентифициране на потенциални пропуснати мерки в одобрените концепции за ИТИ в Североизточен регион (2021–2027);
- Да се оцени степента на междусекторна и териториална интеграция;
- Да се идентифицират потенциални пропуснати мерки в рамките на одобрените концепции;

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

- Да се предложат възможности за допълнително структуриране и оптимизация на интеграционния модел;
- Да се формулират стратегически препоръки за подобряване на изпълнението и мониторинга на ИТСР на СИР.

Анализът се базира на принципите на:

- интегрирано териториално развитие,
- логическа рамка и KPI система,
- оценка на добавената стойност,
- индекс на интеграция и индекс на риск.

Обхват:

- СИР (Североизточен регион за планиране от ниво 2)
- Период на анализ: 2021–2027, в контекста на ИТСР и национални стратегии (България 2030)

Нормативна рамка:

- Регламент за ЕФРР, ЕФС и Европейски структурни фондове
- Национална програма за развитие България 2030
- Цели за устойчиво развитие на ООН (SDG 3, 6, 7, 9, 11, 13)

Методология:

- Логическа рамка и KPI система
- SWOT анализ по проектни категории
- Индекси на интеграция и риск

1. Преглед на Общата програмна концепция за принос на фондовете на ЕС към ИТСР, одобрени концепции за интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) и други свързани документи (стратегии, програмни документи, и др.)

Прегледаните документи включват:

- Одобрените концепции за ИТИ на СИР
- Регионални стратегически документи и общински програми
- Национални и европейски програми за финансиране

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Ключови наблюдения:

- Одобрените концепции показват добри практики за интеграция на инфраструктурни, социални и екологични мерки
- Невключените мерки съдържат локални проекти за социални услуги, малки инфраструктурни дейности, и инициативи за иновации и предприемачество на локално териториално ниво

В Общата програмна концепция за Североизточен регион, одобрена в резултат на първата покана за кандидатстване с концепции за интегрирани териториални инвестиции, попадат 14 КИТИ. От тях 11 броя ще се изпълняват на територията само на Североизточен регион са, а тези, които ще се изпълняват на територията на повече от един регион за планиране от ниво 2 са 3 броя. Подадените комбинирани КИТИ са с интегриран ефект като включват дейности и мерки от различни сектори: здравеопазване, образование, култура, транспорт, туризъм и спорт, социални услуги, икономика и околна среда.

В КИТИ, които ще се изпълняват на територията на СИР, са предвидени дейности и мерки с финансиране по Програма „Развитие на регионите“ 2021-2027, Програма „Околна среда“ 2021-2027, Програма „Развитие на човешките ресурси“ 2021-2027 и Програма „Образование“ 2021-2027. В КИТИ не са включени мерки за финансиране по Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ 2021-2027 и Програма „Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация“ 2021-2027.

Най-много предвидени мерки за изпълнение на подадени КИТИ има в област Шумен, които обхващат териториите на община Шумен, община Смядово, община Велики Преслав, община Върбица и община Каспичан. Предвидените мерки в област Търговище обхващат територията на община Търговище. Предвидените мерки в област Варна обхващат териториите на община Варна, община Аксакова, община Дългопол и община Провадия, а предвидените мерки в област Добрич обхващат териториите на общините Добрич, Генерал Тошево и Шабла.

Мерките в КИТИ съответстват на визията, стратегическите приоритети и цели на ИТСР на СИР. Заложените дейности в 7 броя КИТИ допринасят за постигане на целите на Стратегически приоритет 1 „Повишаване на динамичността на региона в глобален мащаб“, като с най-голям принос са дейностите по Специфична цел 1.1. „Развитие на интелигентна индустрия с потенциал за висок растеж“ - 6 броя КИТИ. За постигане на целите на Стратегически приоритет 2 „Постигане на равен достъп до качествено образование, здравеопазване и социални услуги. Социално включване“ с пряк принос са 9 броя КИТИ, като най-голям брой от тях - 6 броя, допринасят за постигането на Специфична цел 2.1. „Инвестиции в образование и умения“. За постигане на целите на Стратегически приоритет 3 „Териториално развитие и сближаване и осигуряване на устойчива околна среда“ допринасят 9 броя КИТИ. С най-голям принос са дейности по Специфична цел 3.3. „Запазване и подобряване качеството на околната среда“ в 5 броя КИТИ.

Предвидени за изпълнение са дейности и мерки в следните сектори:

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на PPP 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

- Туризъм - създаване на туристическа инфраструктура за развитието на местни природни забележителности и атракции, създаване на дребномащабна туристическа инфраструктура за развитието на местни забележителности и атракции.
- Околна среда - превенция и управление на риска от наводнения по поречието на реките, изграждане на зелена инфраструктура, изграждане на градско осветление със захранване от слънчева енергия, изграждане на автоматизирани поливни системи към зелени площи, изграждане на система от датчици за анализ на околната градска среда – замърсяване, шум, температура и др., инфраструктурни мерки за защита и превенция от наводнения и др.
- Образование - осигуряване на дуална система на обучение в училищата, насърчаване на младежката заетост, интеграция на маргинализираните общности.
- Енергийна ефективност - прилагане на мерки за енергийна ефективност и обновяване на училищни сгради и детски градини, извършване на конструктивно и сеизмично укрепване и въвеждане на мерки за енергийна ефективност на сгради на ГДПБЗН-МВР и АМВР.
- Транспорт - подобряване на транспортната инфраструктура, основен ремонт на общински пътища, изграждане на система за следене на автобусите на градския транспорт, внедряване на „умни“ светофарни уредби.
- Здравеопазване - обновяване на медицинската апаратура в болниците, свързана с диагностика на сърдечно-съдови заболявания, закупуване на медицинско оборудване за общопрактикуващи лекари в отдалечени населени места.
- Спорт - основен ремонт и обновяване на спортни зали.
- Култура - закупуване на техническо оборудване за театрите.
- Публична инфраструктура - благоустрояване на междублокови пространства.

В Общата програмна концепция за Североизточен регион, одобрена в резултат на втората покана за кандидатстване с концепции за интегрирани териториални инвестиции, попадат 6 КИТИ. Подадените комбинирани КИТИ са с интегриран ефект като включват дейности и мерки от различни сектори: здравеопазване, образование, социални услуги и интеграция на уязвими общности, жилищно настаняване, енергийна ефективност, градска среда, икономика, околна среда и климатична устойчивост, научни изследвания и иновации, човешки ресурси и пазар на труда.

В одобрените КИТИ, които ще се изпълняват на територията на СИР, са предвидени дейности и мерки с финансиране по всички програми - Програма „Развитие на регионите“ 2021-2027, Програма „Околна среда“ 2021-2027, Програма „Развитие на човешките ресурси“ 2021-2027, Програма „Образование“ 2021-2027, Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ 2021-2027 и Програма „Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация“ 2021-2027.

Най-много предвидени мерки за изпълнение на подадени КИТИ има в област Шумен, които обхващат териториите на общините Шумен и Нови пазар. Предвидените мерки в област Търговище обхващат територията на община Търговище. Предвидените мерки в

област Варна обхващат териториите на общините Варна и Аксаково, а предвидените мерки в област Добрич обхващат териториите на общините Добрич и Добричка.

Мерките в КИТИ съответстват на визията, стратегическите приоритети и цели на ИТСР на СИР. Заложените дейности в 5 броя КИТИ допринасят за постигане на целите на Стратегически приоритет 1 „Повишаване на динамичността на региона в глобален мащаб“, Специфична цел 1.1. „Развитие на интелигентна индустрия с потенциал за висок растеж“ и цел 1.1.1. „Повишаване на специализацията в продукти и отрасли, характеризиращи се с висока технологична и НИРД интензивност“, включващи дейности за модернизация и устойчиво развитие на местния бизнес, стимулиране на предприятията да преминат към по-екологични и иновативни бизнес модели, които едновременно да повишат тяхната конкурентоспособност и да намалят въздействието върху околната среда, както и интервенции насочени към висши училища и научни организации, с цел подкрепа за надграждане на капацитета им за работа в съответната научната област, като се отчитат потребностите на местния бизнес. За постигане на целите на Стратегически приоритет 2 „Постигане на равен достъп до качествено образование, здравеопазване и социални услуги. Социално включване“ с пряк принос са 5 броя КИТИ, които допринасят за постигането, както на Специфична цел 2.1. „Инвестиции в образование и умения“, така и на Специфична цел 2.2. „Подобряване на достъпа до качествени здравни и социални и услуги“. За постигане на целите на Стратегически приоритет 3 „Териториално развитие и сближаване и осигуряване на устойчива околна среда“ допринасят 6 броя КИТИ. С най-голям принос са дейности по Специфична цел 3.3. „Запазване и подобряване качеството на околната среда“ в 6 броя КИТИ. В четири от одобрените КИТИ са включени дейности, насочени към Специфична цел 3.2 „Градско възстановяване и интегрирано развитие“, включващи енергийна ефективност и обновяване на жилищни и обществени сгради, осигуряване на модерни и достъпни общински жилища за настаняване на уязвими групи от населението и други групи в неравностойно положение.

Предвидени за изпълнение са дейности и мерки в следните сектори:

- Околна среда – инфраструктурни мерки за превенция и управление на риска от наводнения по поречието на реките; изграждане на зелена градска инфраструктура; превантивни и геозащитни мерки и дейности в района на свлачище.
- Образование – осигуряване на дуална система на обучение в училищата; интеграция на маргинализираните общности; подкрепа на процеса на десегрегация и недопускане на дискриминация в образователни институции и намаляване на негативните обществени нагласи в образованието; изграждане на регионален иновационен научно-образователен кампус; приобщаващо образование и образователна интеграция за ограмотяване на възрастни.
- Човешки ресурси и пазар на труда – активиране и мотивиране на неактивни и безработни лица над 29 г.; развитие на социалната икономика и насърчаване на заетостта в социално предприятие за видеонаблюдение.
- Енергийна ефективност – прилагане на мерки за енергийна ефективност, обновяване и модернизация на училищни сгради и детски градини; въвеждане на мерки за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

- Здравеопазване – обновяване на медицинската апаратура в болниците, свързана с диагностика на сърдечно-съдови и онкологични заболявания; закупуване на медицинско оборудване за общопрактикуващи лекари в отдалечени населени места; изграждане на мобилен кабинет за превенция, скрининг и насочване на пациенти от отдалечените населени места.
- Социални услуги – създаване на нови интегрирани здравно-социални услуги в общността за резидентна грижа за пълнолетни с трайни увреждания с потребност от постоянни медицински грижи и възрастни хора в невъзможност за самообслужване; разкриване на нова социална услуга за осигуряване на подслон за бездомни лица и семейства и подслон за деца в кризисна ситуация.
- Жилищно настаняване – изграждане на съвременна жилищна среда за социално слаби семейства.
- Икономика – интервенции, насочени към подобряване на ресурсната ефективност в предприятията; въвеждане на устойчиви производствени процеси и дигитализация; инвестиция в оборудване на иновационна лаборатория в сферата на биотехнологиите и биоикономиката; мерки за насърчаване на кръговата и ресурсоефективна икономика; създаване на съвременна лабораторна инфраструктура и внедряване на дигитални технологии за изследвания и иновации в строителство и лаборатория в областта на въглеродната неутралност.

Одобрените концепции за ИТИ, които ще се изпълняват на територията на Североизточен регион, са насочени към преодоляване на различни дефицити и дисбаланси - социалноикономически (високи нива на бедност; социално изключване, особено сред уязвими групи; недостиг на подходяща жилищна среда за социално слаби семейства; висока младежка неактивност); здравни (остаряла материална база; ограничен достъп до модерна диагностика и профилактика, особено в сферата на сърдечно-съдовите и онкологичните заболявания, които са водещи причини за смъртност в региона); образователни (необходимост от модернизация на училищната база; липса на достатъчно стимулираща среда за развитие на учениците; проблеми с десегрегацията и обществените нагласи); социални услуги и дългосрочна грижа (недостатъчен капацитет за предоставяне на резидентна грижа на възрастни хора и на лица с трайни увреждания); екологични и климатични рискове (висока степен на уязвимост от наводнения); ниска ресурсна и енергийна ефективност в предприятията, както и ограничено внедряване на дигитални и устойчиви производствени практики.

2. Идентифициране на планираните мерки, които не са включени в одобрените концепции

Анализ на одобрените концепции за ИТИ в Общата програмна концепция за приноса на фондовете на ЕС към Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен регион и списъците към нея

Одобрените комбинирани концепции за ИТИ в СИР демонстрират ясно изразен интегриран характер чрез комбиниране на инфраструктурни, екологични и социални интервенции. Налице е хоризонтално свързване между секторите „околна среда“, „здраве“, „образование“ и „социални услуги“ и др., което съответства на целите на ИТСР за повишаване на качеството на живот. Налице са концепции с изразен иновационен и образователен компонент. Свързването между социално предприемачество, лаборатории за иновации и развитие на умения представлява положителен модел за функционална интеграция. Част от концепциите са стратегически ориентирани към зеления преход и декарбонизацията и имат силен екологичен и социален компонент.

Потенциални допълващи мерки в концепциите за ИТИ:

- Въвеждане на модел за енергийни общности към социалната и образователната инфраструктура;
- Развитие на дигитално здравеопазване (телемедицина за периферни населени места);
- Подкрепа за социално предприемачество и локални предприятия, свързани със социални услуги;
- Създаване на агро-иновационен или индустриален клъстер;
- Мерки за задържане на млади специалисти;
- Създаване на регионален микрофонд;
- Обвързване с индустриални зони;
- Мобилни обучителни центрове за малки населени места;
- Механизъм за мониторинг на въглеродния отпечатък;
- Програма за зелени умения;
- Изграждане на регионална цифрова платформа;
- Развитие на „умни села“;
- Включване на елементи от синята икономика;
- Градска адаптация към климатични промени;
- Зелена инфраструктура;
- Екотуризъм;
- Образователни кампании;
- Въвеждане на индикатори за дългосрочна финансова устойчивост.

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на РРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Системни констатации на регионално ниво

Анализът показва, че в СИР:

1. Инфраструктурната интеграция е сравнително добре развита.
2. Социалните мерки са адекватно представени.
3. Най-същественият пропуск е икономическата и финансова инструментализация.
4. Липсва системен модел за измерване на въглеродна неутралност.
5. Финансовите инструменти (фондове, гаранционни механизми) са слабо развити.

Стратегически насоки за подобряване

1. Добавяне на икономически слой към социалните и екологичните проекти
2. Развитие на публично-частни партньорства.

Заклучение

Одобрените концепции за ИТИ в Североизточен регион демонстрират добра структурна основа и съответствие с приоритетите на ИТСР.

Основното стратегическо предизвикателство не е липсата на проекти, а необходимостта от:

- по-дълбока икономическа интеграция,
- по-силна финансова устойчивост,
- систематизиран мониторинг на добавената стойност,
- засилена междусекторна координация.

При прилагане на предложените допълващи мерки концепциите могат да преминат от секторно интегриране към функционално и трансформационно регионално развитие.

3. Оценка на причините за невключване на определени мерки (например липса на финансиране, нисък приоритет, липса на партньорства)

В хода на извършения стратегически преглед бяха идентифицирани редица потенциални допълващи мерки – икономически, финансови, климатични и дигитални, които биха повишили степента на функционална интеграция и устойчивост на одобрените концепции за ИТИ в Североизточен регион. Настоящият раздел систематизира причините за тяхното невключване към момента на одобрение на концепциите:

1. Структурна ориентация към инфраструктурен модел на интеграция

Основна характеристика на одобрените концепции е доминиращата роля на инфраструктурните и „твърдите“ инвестиции. Това е обусловено, както от традиционния модел на регионално развитие, така и от логиката на програмното финансиране, при което капиталовите разходи са по-лесно измерими и допустими. В резултат на това „меките“ мерки

– финансови инструменти, иновационни екосистеми, енергийни общности, микрофинансиране или системи за въглероден мониторинг, остават извън първоначалния дизайн на концепциите, тъй като изискват по-сложна институционална рамка и дългосрочен управленски ангажимент.

2. Ограничена институционална и административна готовност

Някои от пропуснатите мерки, особено тези, свързани с финансови инструменти (регионални фондове, гаранционни механизми, микрофинансиране), предполагат наличието на специализиран административен и експертен капацитет. На регионално и общинско ниво подобни структури все още не са достатъчно развити. Това води до предпочитание към по-конвенционални инвестиционни модели, при които рискът е по-нисък, а процедурите – по-познати. Включването на иновативни механизми често се възприема като допълнителна управленска сложност.

3. Финансова рамка и програмни ограничения

Част от пропуснатите мерки не са били ясно структурирани в рамките на допустимите разходи по съответните оперативни програми. Комбинирането на различни източници на финансиране изисква синхронизация на регламентите, времевите графици и индикаторните системи. Това създава риск от процедурни забавяния, поради което проектните партньорства често избират по-консервативен подход, съсредоточен върху сигурно финансиране и по-бърза реализация.

4. Липса на интегрирана стратегическа рамка за икономическа трансформация

Анализът показва, че въпреки наличието на социални и екологични компоненти, икономическата трансформация не е системно концептуализирана в повечето ИТИ. Това обяснява отсъствието на:

- регионални клъстерни модели;
- свързване с индустриални зони;
- програми за зелени и дигитални умения;
- инструменти за задържане на млади специалисти.

Причината е частично в разделението между секторните политики и липсата на обща икономическа визия, която да обедини инвестициите в среда и хора с инвестиции в производствена и иновационна активност.

5. Недостатъчна интеграция на климатичния и въглеродния компонент

Въпреки наличието на екологични интервенции, липсва системен подход към измерването на въглеродната неутралност и климатичната устойчивост. Причината е, както методологическа (липса на стандартизирани регионални индикатори), така и организационна (отсъствие на централизирана система за мониторинг). Това обяснява защо мерки като енергийни общности, въглероден мониторинг или зелени кооперативи не са включени в първоначалния обхват на концепциите.

6. Необходимост от „зряла“ култура на партньорство и публично-частно сътрудничество

Много от идентифицираните пропуснати мерки предполагат активно участие на частния сектор, неправителствени организации и академични институции. В редица случаи концепциите са структурирани около публични бенефициенти, без достатъчно развитие на партньорски модели. Това намалява възможностите за включване на предприемачески, иновационни и финансови инструменти, които изискват споделено управление и риск.

Обобщена оценка

Причините за невключване на идентифицираните мерки не произтичат от липса на стратегическа релевантност, а от комбинация на следните фактори:

- институционална предпазливост,
- процедурни ограничения,
- приоритет към инфраструктурни инвестиции,
- недостатъчно развити финансови и партньорски механизми.

Следователно, потенциалът за тяхното интегриране остава висок. Включването им в следващ етап на развитие на ИТИ в СИР би довело до преминаване от инфраструктурно интегриране към модел на териториална трансформация, основан на икономическа устойчивост, климатична адаптивност и функционална междусекторност.

4. Оценка на възможностите за включване на тези мерки в бъдещи инициативи (потенциални механизми за финансиране и реализация, възможности за, препоръки за бъдещи действия в контекста на изпълнението на ИТСР и т.н.)

Въз основа на извършения анализ може да се направи обоснована оценка, че идентифицираните пропуснати мерки притежават висока степен на стратегическа релевантност и реален потенциал за включване в следващи етапи на концептуално развитие на ИТИ в Североизточен регион. Тяхната интеграция следва да бъде разглеждана не като корективна мярка, а като естествено надграждане на вече одобрените концепции.

На първо място, мерките с икономически и финансов характер (регионални фондове, микрофинансиране, клъстерни модели, инструменти за подкрепа на МСП) могат да бъдат включени чрез фазиране на съществуващите ИТИ или чрез разработване на допълващи инвестиционни пакети в рамките на същите териториални обхвати. Това би позволило преминаване от инфраструктурен към трансформационен модел на развитие, при който инвестициите в среда и услуги се свързват пряко с устойчив икономически ефект и заетост.

На второ място, мерките свързани със зеления преход и въглеродната неутралност (енергийни общности, системи за мониторинг на емисиите, зелени умения), могат да бъдат

интегрирани чрез хоризонтален компонент към вече съществуващи концепции като REPowerNeT(P) или чрез създаване на регионална рамка за климатична адаптация. Това ще осигури измерим принос към целите за устойчиво развитие и ще повиши стратегическата съгласуваност с европейските политики.

На трето място, дигиталните и управленските мерки (регионални платформи за данни, цифров мониторинг, интелигентни транспортни системи) имат потенциал да бъдат въведени като системен инструмент за повишаване на ефективността на изпълнение и наблюдение на ИТИ. Тяхното включване би подобрило прозрачността, отчетността и координацията между партньорите.

С оглед на установените институционални ограничения, включването на тези мерки следва да бъде съпроводено с укрепване на административния капацитет и насърчаване на публично-частните партньорства. Подходящ механизъм би бил поетапен модел – първоначално пилотно прилагане в рамките на избрани концепции, последвано от регионално разширяване.

Обобщено, възможностите за включване са реалистични и стратегически оправдани. Тяхната реализация би довела до повишена степен на междусекторна интеграция, по-висока добавена стойност и устойчивост на инвестициите, както и до укрепване на трансформационния характер на ИТИ в Североизточен регион.

Потенциални механизми:

1. Комбиниране на локални проекти с регионални такива в ИТИ концептуални пакети.
2. Финансиране чрез Национална програма за развитие България 2030 и ОП „Иновации и конкурентоспособност“.
3. Публично-частни партньорства и включване на гражданското общество.

Препоръки:

1. Идентифициране на „свързващи мерки“, които могат да обединят малки инициативи в комбиниран концептуален пакет.
2. Разработване на междусекторни индикатори за оценка на добавената стойност.
3. Насърчаване на сътрудничество между общини за създаване на регионални инициативи.

VI. Заключение и предложения за подобряване на резултатите от изпълнението и наблюдението на интегрираната териториална стратегия за развитие на региона

1. Обобщение на ключовите констатации

Извършеният анализ показва, че ИТСР на СИР се реализира при наличие на стабилна проектна активност и относително добре структурирани интегрирани концепции, особено в рамките на комбинираните ИТИ от ОПК. Наблюдава се:

- висока степен на инфраструктурна и секторна интеграция;
- адекватно включване на социални и екологични компоненти;
- съответствие с приоритетите за устойчиво развитие и зелена трансформация.

В същото време се установяват няколко структурни дефицита:

1. Недостатъчна икономическа инструментализация – липсват финансови механизми (фондове, гаранционни инструменти, микрофинансиране), които да осигурят дългосрочна икономическа устойчивост на инвестициите.

2. Ограничена междусекторна функционална интеграция – проектите често са комбинирани формално, но без ясно дефинирана добавена стойност от взаимодействието между секторите.

3. Недостатъчно развитие на климатичния и въглеродния компонент – липсва системно измерване на екологичния принос.

4. Слабо развитие на дигитални инструменти за управление и мониторинг.

Общата оценка сочи, че стратегията е в процес на стабилно изпълнение, но се намира на етап, в който е необходимо преминаване от инфраструктурно-ориентиран към трансформационно-ориентиран модел на развитие.

2. Оценка на ефективността на прилаганата система за наблюдение (идентифициране на пропуски в индикаторната система и възможности за подобрения, оценка на механизмите за мониторинг и обратна връзка и т.н.)

Системата за наблюдение на ИТСР функционира на базата на установени индикатори, регулярна отчетност и процедурно регламентирани механизми за координация чрез Регионалния съвет за развитие.

Положителни аспекти:

- Наличие на базови продуктови и резултатни индикатори;
- Систематизирана отчетност по оперативни програми;

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

- Формализирани механизми за проследяване на административното съответствие;
- Съответствие с нормативната рамка.

Идентифицирани пропуски:

1. Липса на индикатори за междусекторна интеграция – не се измерва реалната добавена стойност от комбинирането на различни политики.
2. Недостатъчни показатели за устойчивост – липсват дългосрочни индикатори за икономическа, екологична и социална устойчивост.
3. Ограничена система за ранно предупреждение – при изоставане на проекти липсва проактивен корективен механизъм.
4. Недостатъчна дигитализация на мониторинга – отчетността е фрагментирана и не позволява интегриран регионален анализ в реално време.
5. Ограничена обратна връзка от заинтересованите страни – гражданското общество и бизнесът имат формално участие, но не и структурирана роля в мониторинга.

Ефективността на системата може да бъде определена като административно адекватна, но стратегически недостатъчно развита по отношение на качествено измерване на въздействието.

3. Предложения за усъвършенстване на системата за наблюдение и оценка (оптимизация на индикаторите за по-прецизно проследяване на въздействието на стратегията; подобряване на механизмите за анализ и използване на събраната информация при бъдещи стратегически решения)

За повишаване на стратегическата стойност на наблюдението се препоръчва:

1. Въвеждане на интегриран индекс за оценка - разработване на регионален „Индекс на интеграция и устойчивост“, който да обединява:
 - стратегическо съответствие,
 - междусекторност,
 - партньорства,
 - финансова устойчивост,
 - екологичен принос.
2. Разширяване на индикаторната система - включване на:
 - индикатори за създадена заетост;
 - показатели за въглеродно намаление;

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

- степен на участие на частния сектор;
- устойчивост след приключване на финансирането.

3. Механизъм за ранно предупреждение - създаване на система за проследяване на риска и автоматично сигнализиране при забавяне на изпълнението.

4. Предложения за подобряване на изпълнението на стратегията (при необходимост за корекции в стратегическите приоритети или мерки и при необходимост за подобряване на механизмите за координация между заинтересованите страни, препоръки за ускоряване на изпълнението на изоставащи мерки и инициативи, предложения за по-добро взаимодействие между институциите, бизнеса и гражданското общество)

Предложенията за подобряване на изпълнението на ИТСР на СИР са следните:

1. Корекции в стратегическите приоритети - не се налага съществена промяна в приоритетите, но е необходимо:

- засилване на икономическия компонент в рамките на съществуващите приоритети;
- интегриране на финансови инструменти;
- по-ясно позициониране на зеления и дигиталния преход.

2. Подобряване на координацията

- създаване на междусекторни работни групи;
- регулярни координационни форуми с участие на бизнеса и академичните среди;
- развитие на публично-частни партньорства.

3. Ускоряване на изоставащи мерки

- фазиране на мащабни инфраструктурни проекти;
- пренасочване на ресурси при системно забавяне;
- въвеждане на конкретни времеви индикатори.

4. Засилване на взаимодействието със заинтересованите страни

- включване на представители на бизнеса в мониторинговите структури;
- регионални обществени консултации.

Препоръки за оптимизиране на процеса на изготвяне на междинната и последваща оценки на ИТСП, вкл. с цел по-пълно постигане на съответствие с целите и приоритетите на Националната програма за развитие България 2030, както и с целите на ООН за устойчиво развитие при разработването на документите за следващия период:

1. По-тясна връзка с Национална програма „България 2030“ - индикаторите на ИТСП следва да бъдат пряко обвързани с:

- икономическа трансформация,
- дигитализация,
- демографска устойчивост,
- зелена икономика.

2. Съответствие с Целите на ООН за устойчиво развитие - необходимо е въвеждане на индикатори, свързани със:

- SDG 8 (достоеен труд и икономически растеж),
- SDG 9 (индустрия, иновации и инфраструктура),
- SDG 11 (устойчиви градове),
- SDG 13 (климатични действия).

3. Методологическо усъвършенстване

- прилагане на логическа рамка за всички мерки;
- комбиниране на количествени и качествени методи;
- провеждане на тематични оценки (зелена трансформация, социална кохезия, икономическа конкурентоспособност).

4. Засилено участие на заинтересованите страни - междинните и последващите оценки следва да включват:

- консултативни процеси;
- независима експертна оценка;
- публично обсъждане на резултатите.

Обобщен извод

Интегрираната териториална стратегия за развитие на Североизточен регион демонстрира стабилна основа и реален напредък в реализирането на интегрирани инвестиции. Въпреки това, за да бъде постигнат пълен трансформационен ефект, е необходимо:

- преминаване към по-дълбока функционална интеграция;

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

- въвеждане на по-сложна и аналитично ориентирана система за мониторинг;
- засилване на икономическата и климатичната компонента;
- институционално укрепване на координацията и партньорствата.

При реализиране на предложените мерки СИР има потенциал да се позиционира като регион с висока степен на стратегическа съгласуваност, устойчивост и добавена стойност в рамките на националната и европейската политика за териториално развитие.

VII. Източници на информация

- Закон за регионалното развитие и Правилника за неговото прилагане;
- Последваща оценка на въздействието на Закона за регионалното развитие и Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие за периода 2012 – 2023 г.;
- Интегрирани териториални стратегии за развитие на регионите за периода 2021 – 2027 г.;
- Окончателен доклад за изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2012-2022 г.;
- Общи програмни концепции за приноса на фондовете на ЕС към ИТСР;
- Планове за интегрирано развитие на общини;
- Годишни доклади за изпълнението на ПИРО в съответните региони за планиране от ниво 2;
- Критерии RACER (Relevant, Acceptable, Credible, Easy and Robust), разработени като част от Насоките за оценка на въздействието на Европейската комисия;
- Регламенти за кохезионната политика на ЕС за периода 2021-2027 г.;
- ESDP – European Spatial Development Perspective (Европейската перспектива за пространствено развитие, приета от CEMAT в Потсдам, 1999);
- GPSSDEC – Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent (Ръководните принципи за устойчиво пространствено развитие на Европейския континент, приети от CEMAT в Хановер, 2000);
- ESPON – European Spatial Planning Observation Network (Европейската мрежа за наблюдение на пространственото планиране);
- Териториалния дневен ред на Европейския Съюз (Territorial Agenda 2030);
- Градския дневен ред на Европейския съюз (Urban Agenda for the EU)

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

- Лайпцигската харта за устойчиви европейски градове, 2007 г;
- Визията на ЕС за селските райони;
- Европейска конвенция за ландшафта;
- Междинна оценка и междинен доклад за изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2012-2022 г.;
- Годишните доклади за напредъка по изпълнението на оперативните програми за периода 2021-2027 г.;
- Оценки за определен период или тематични оценки на изпълнението на програмите, съфинансирани от европейските фондове за споделено управление с фокус върху Оперативна програма „Региони в растеж” за периода 2014-2020 г. и Програма „Развитие на регионите“ 2021-2027;
- Актуализирана Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.);
- Национална концепция за насърчаване на активния живот на възрастните хора в България (2012-2030 г.);
- Годишни доклади за наблюдение на изпълнението на общинските планове за развитие - там, където е приложимо;
- Доклади/отчети за изпълнението на секторни стратегии за развитие, покриващи (частично) периода 2020-2024 г. (в областите: икономика/малки и средни предприятия, туризъм, транспорт, околна среда, енергетика, пазар на труда, иновации и въвеждане на нови технологии, здравеопазване, образование, култура, социални дейности и др.), където са налични.
- Национална програма за развитие: България 2030 и отчетите към нея.
- Националната програма за реформи и специфичните препоръки за България в рамките на Европейския семестър
- Девети кохезионен доклад на ЕК - https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/cohesion-report_en;

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на ПРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

- Препоръката на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) за политиката за регионално развитие - <https://www.oecd.org/regional/oecd-recommendation-regional-development-policy.htm>;
- Принципите на ОИСР за градската политика - <https://www.oecd.org/cfe/urban-principles.htm>;
- Принципите на ОИСР за селската политика - <https://www.oecd.org/regional/rural-development/oecd-principles-rural-policies.htm>;
- Изследвания на ООН, Световна банка, ОИСР;
- Публичен портал на Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020 (ИСУН2020) – <http://2020.eufunds.bg/>
- Споразумение за партньорство на Република България за периода 2021-2027 г.;
- Българските програми с финансиране от ЕС за периода 2021-2027
- Национална програма за развитие България до 2030;
- Националният план за действие по заетостта;
- Национална стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в България до 2025 г. и План за действие към нея;
- Рамкова програма за интегриране на ромите в българското общество, (2010-2020 г.);
- Национална стратегия за детето и национални стратегически документи в областта на здравеопазването и образованието;
- Закон за регионалното развитие и Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие;
- Закон за устройство на територията и подзаконовите нормативни актове към него;
- Други документи и проекти на документи на национално, европейско и глобално ниво, свързани с предмета на поръчката и програмирането на кохезионната политика за периода 2028-2034, предоставени от Възложителя в хода на изпълнение на поръчката.

Като източници на информация са използвани официални данни от: Националният статистически институт и неговите териториални подразделения, Евростат, Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България (ИСУН и ИСУН2020),

Този документ е създаден в рамките на изпълнение на Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16FFPR003-5.001-0005 - Бюджетна линия на отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Приоритет 5 Техническа помощ по чл.36“ на РРП 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие и Фонда за справедлив преход

Управляващите органи на действащите за периодите 2014-2020 г. и 2021-2027 г. на програмите съфинансирани от ЕСИФ, секторни министерства и агенции, областни и общински администрации, Българска академия на науките, Агенция по заетостта и нейните териториални подразделения, Агенция “Пътна инфраструктура” и областните управления към нея, РИОСВ, Изпълнителна агенция по околна среда, Басейнови дирекции, Агенция за устойчиво енергийно развитие, Изпълнителна агенция за насърчаване на малките и средните предприятия, Пристанищни администрации, Национална компания железопътна инфраструктура, експлоатационни дружества и др.